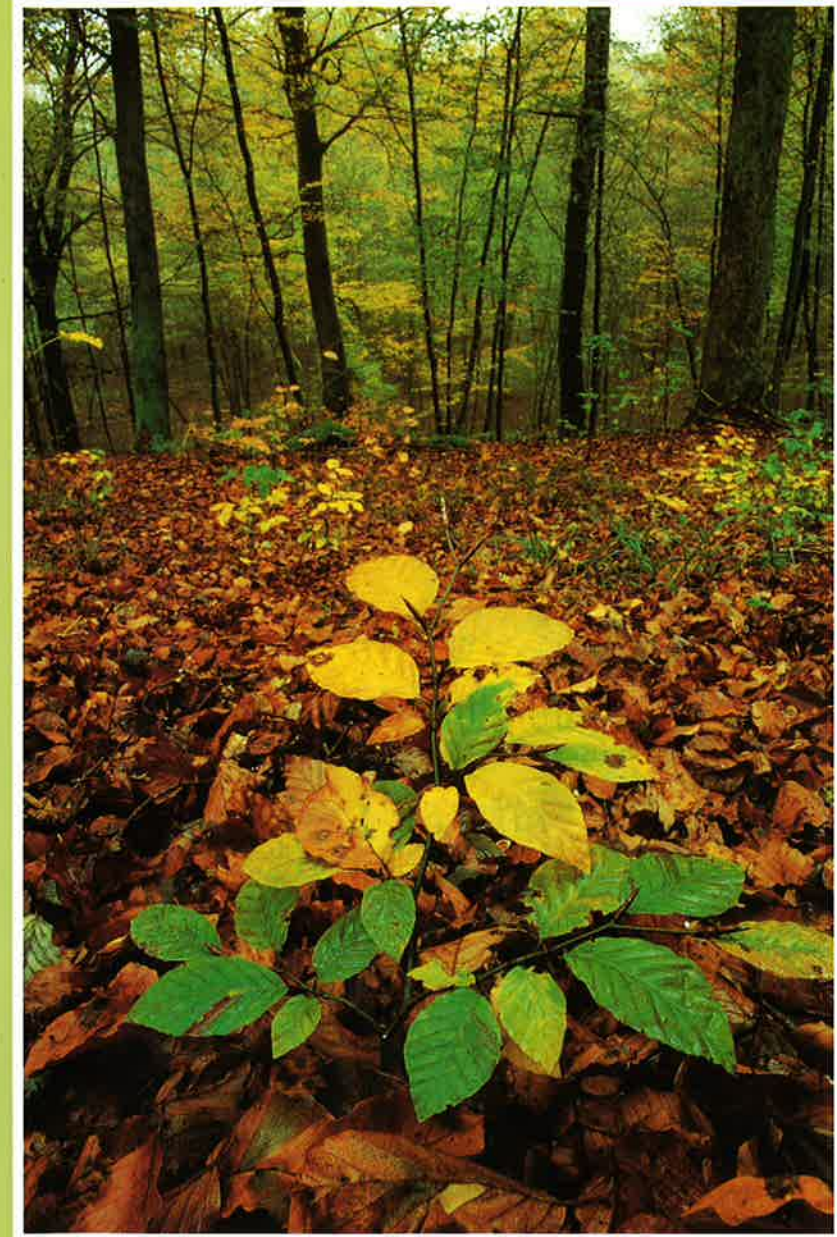

de Boskrant

Mededelingsblad van de Vlaamse Bosbouwvereniging

november-december-januari

VBV

VBV
Mededelingsblad van de Vlaamse Bosbouwvereniging vzw
Geraardsbergsesteenweg 267, 9090 Controde
tel 09 252 21 13 fax 09 252 54 66 e-mail: vbv@rug.ac.be
tweemaandelijks tijdschrift - verschijnt 5 maal per jaar
november-december-januari • 28ste jaargang nr. 5
ISSN 0773 137 X • Afgiftekantoor: 9090 Melle 1

Werken mee aan dit nummer

Els Coart, Myriam Dumortier, Piet Buys,
Guy Geuedens, Lieven Nachtergale, Koen Pans,
Frans Pauwels, Peter Roskams, David Schepens,
Hans Scheirlinck, Geert Sioen,
Koen Van Den Berge, Bart Van der Aa,
Willy Verbeke

Eindredactie

Beatrijs Van der Aa, Tom Embo, Dries Gorissen,
Danny Maddelein, David Schepens

Artikels en berichten

Artikels en berichten kunnen steeds toegezonden
worden naar het adres van de VBV. Zij zullen voor
publicatie aan de redactieraad worden voorgelegd.
Gedeeltelijke of gehele overname is steeds toe-
gelaten mits bronvermelding.

Bijdrage

Lidgeld met Boskrant: 550 fr.
Lidgeld met Boskrant + Groene Band: 650 fr.
Lidgeld student met Boskrant + Groene Band:
350 fr.
Te storten op rekening 448-3605351-56

Gedrukt op chloorvrij gebleekt kringlooppapier

Foto voorpagina: Bernard Van Elegem

Redactioneel	99
Slovenië: een verslag van de V.B.V.-studiereis	100
Bosvitaliteit in Europa	105
Bosgroepen in Nederland en Vlaanderen	109
Kampioenschappen houthakken en boomslepen	114
Pro Silva	116
Bosbeheer en biodiversiteit.	
Bijdrage 2: marterachtigen	116
Uit de vereniging	123
Rhodesgoed opnieuw vijf hectare groter ...	123
Eerste Vlaamse CO ₂ -bos	
wordt in 1999 aangeplant	123
Nieuwe eindredactie werkt aan kwaliteit ..	123
De werkgroepen van de VBV	124
Agenda	125
Fuif tropisch bos	126
Sectornieuws	127
Sectordag bosarbeid	127
Publieke consultatie Belgische criteria	
duurzaam bosbeheer	128
Boekennieuws	130

De door U meegedeelde en op het verzendetiket afge-
drukte persoonsgegevens, werden opgeslagen in een
bestand dat beheerd wordt door onze vereniging. Ze
worden uitsluitend gebruikt voor verzending van onze
tijdschriften, documentatie en informatie m.b.t. onze
vereniging. U heeft recht op inzage van uw persoonlijke
gegevens en kunt hiervan altijd verbetering vragen. Bij
het openbaar register kan altijd aanvullende informatie
worden bekomen.

wet van 8/12/92
ter bescherming van de persoonlijke levenssfeer

Overname van de inhoud van deze Boskrant wordt aan-
bevolen mits bronvermelding.

Naar een werkbaar Moratorium op Ontbossing in 1999!

TOM EMBO

Dit jaar werd het “moratorium op ontbossing” in het Staatsblad gepubliceerd. Hiermee is een cruciale stap gezet om één van de hoofddoelstellingen van onze vereniging te realiseren. Ondertussen werd in de provincie Antwerpen de eerste verkavelingsvergunning geweigerd omdat hiervoor veertien hectare bos moest verdwijnen. Geheel volgens de geest en de letter van het nieuwe artikel in het bosdecreet wordt de feitelijke aanwezigheid van bos boven de gewestplanbestemming als woonpark geplaatst. Wettelijk gezien kan ontbossing enkel nog plaatsvinden omwille van “het algemeen belang” en dan geldt de compensatie. Wat dit juist betekent moet nog in uitvoeringsbesluiten vastgelegd worden. We veronderstellen dat de bosoppervlakte enkel nog kan toenemen in Vlaanderen.

Toch vragen we ons af of de politieke moed aanwezig is om van dit moratorium een werkbaar en degelijk instrument te maken. Minister Kelchtermans beloofde in zijn reactie op ons bosmemorandum om zijn woorden in 1998 nog in daden om te zetten door voor het jaareinde met uitvoeringsbesluiten rond het ontbossingsmoratorium op de proppen te komen. Het is hem niet gelukt en we vrezen dat er te weinig ambitie is om deze legislatuur de langverwachte uitvoeringsbesluiten uit te vaardigen. Om cruciale beleidsintenties zoals bosbehoud en bosuitbreiding hard te maken ontbreekt het dit kabinet blijkbaar aan feeling voor het bos. Ook de goedkeuring van het Actieplan Bosbouw laat op zich wachten. Een-
voudigere beslissingen inzake bosbeleid rollen vlotter van de band. Zo werd onder impuls van het thema van de Week van het Bos het toegankelijkheidsbesluit opgefrist. Hierdoor worden bijkomende mogelijkheden gecreëerd om recreanten op een gastvrije manier in ons bos te ontvangen. Conditio sine qua non om van de maatschappij het respect te verlangen dat het bos verdient. Het is aan de bosbeheerder om die gastvrijheid op het terrein te optimaliseren. Een boeiende maar zeker geen eenvoudige uitdaging. Het weghalen van minstens de helft van de verbodsborden uit onze bossen kan een eerste concrete stap en een zinvolle denkpiste zijn.

De afbraak van illegale bouwwerken is een nieuwe mijlpaal in ons streven naar een betere bosbescherming. Het heeft immers weinig zin om mooie principes in wetteksten te gieten, eventueel zelfs de nodige uitvoeringsbesluiten uit te vaardigen als zowat iedereen ten volle beseft dat het handhavingsbeleid een lachertje is. Dat het handhavingsbeleid inzake bouw-
misdrijven in de zwakste openruimtefuncties zoals bos- en natuurgebieden wordt aange-
scherpt door minister Stevaert verdient dan ook onze volle steun.

Ook in 1999 zal onze vereniging verder werken om het moratorium op ontbossing wer-
kelijk doorgang te doen vinden. In het licht van de nakende verkiezingen bereidt onze
Werkgroep Beleid een speciaal verkiezingsmemorandum voor. Het spreekt voor zich dat
onze hoofddoelstellingen bosbehoud – bosuitbreiding en een multifunctioneel natuurge-
trouw bosbeheer hier opnieuw een centrale rol zullen spelen.

VBV-studiereis naar Slovenië

FRANS PAUWELS, ELS COART EN DANNY MADDELEIN

Eder jaar organiseert de Vlaamse Bosbouwvereniging een korte buitenlandse reis. Voor bosbouwers in functie of in spe, en eigenlijk voor alle bosliefhebbers, is dergelijke horizonsverruiming uiteraard een must. Een VBV-reis is immers een beetje te vergelijken met een postcongres excursie, maar dan zonder congres. In geen tijd krijg je een uitgekiende bossen-doorlichting met als enthousiaste plaatselijke gidsen houtvesters, proffen enz....

Dit jaar koos de VBV van 19 tot 26 september Slovenië als reisbestemming, een "oude bekende" voor de Vlaamse bosbouw. Dit is het eerste gedeelte van het verslag van de VBV-excursie naar Slovenië. Deel 2 mag verwacht worden in de volgende Boskrant.

Slovenië, kruispunt van Europa

Slovenië is een klein, maar ongelooflijk bosrijk land. De republiek telt amper 2 miljoen inwoners voor iets meer hectaren (20.251 km²). Haar totale oppervlakte is dus bijna even groot als Wallonië en het Groothertogdom Luxemburg samen (ter vergelijking: Vlaanderen is 1,3 miljoen hectare klein voor bijna zes miljoen inwoners). Maar liefst 53 à 55 procent van het land is bebost en dit areaal neemt nog steeds toe. Slovenië bezit daarmee één der hoogste bosindices ter wereld. Hier en daar bevinden zich nog enkele nauwelijks door mensen aangetaste bossen, enkele van de weinige overgebleven Europese oerbossen.

Slovenië is geografisch zeer verscheiden, nodeloos te vermelden dat ook de bossen fytosociologisch en structureel sterk verschillen. Het land ligt op de grenzen van Romaanse, Germaanse en Slavische culturen. In het noorden waan je je in de Tirolse Alpen, in het karstrijke westen in mediterrane Italië. Het heuvelige zuiden ademt al duidelijker een (zuid- of joego-) slavische sfeer. Via de oostelijke en continentale Pannonische regio ga je al richting vlakke Magyaarse poesta's.

De kleine afstanden maken één logementsplaats om het land te verkennen makkelijk. De centraal gelegen hoofdstad, Ljubljana, vormde dan ook de evidente uitvalsbasis. Deze rustige provinciestad telt een dikke driehonderdduizend inwoners. Het historische centrum ligt rond de gelijknamige rivier en is aantrekkelijk barok-habsburgs. Ook art-nouveau is er vertegenwoordigd. In Ljubljana ligt ook de universiteit, in grootte te vergelijken met deze van Gent of Leuven. Bosbouwprofessor Diaci was gastheer en contactpersoon.

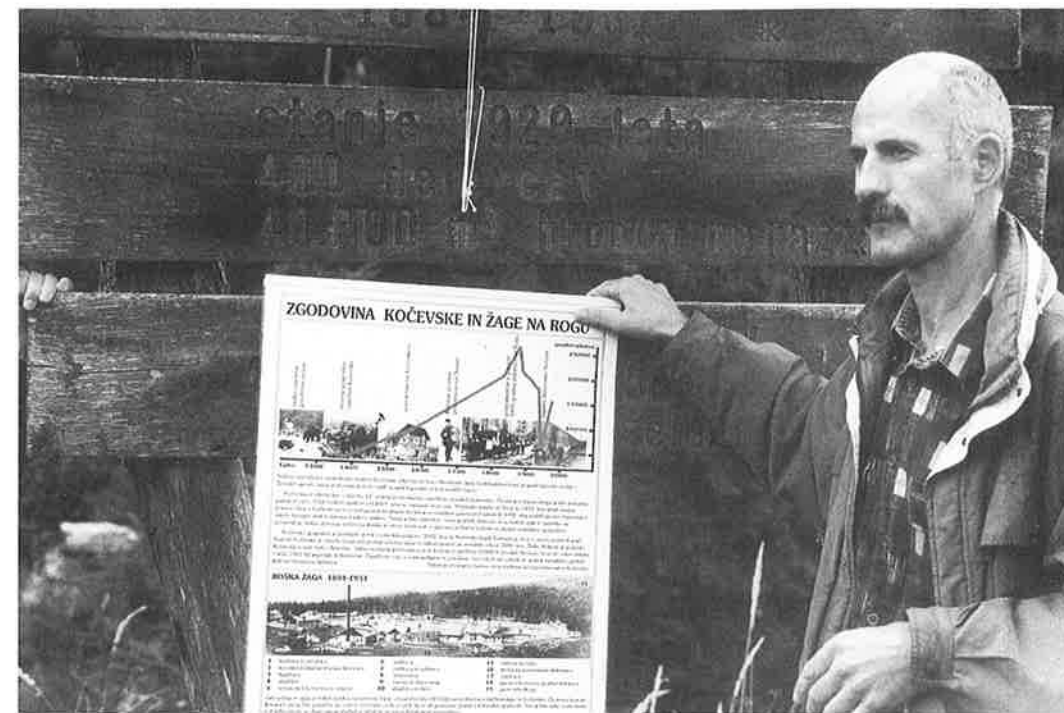
Privatisering, minder overheid en minder bosdienst

In 1991 scheurde het beduidend rijkere Slovenië zich als eerste af van de rest van Joegoslavië. Daar Servië er weinig belangen te verdedigen had, was de revolutie van korte duur. Nu bevindt het land zich in een geforceerde overgangsfase van een staatsgeleide naar een markteconomie. Deze pijnlijke omvorming gaat niettemin relatief vlot. Slovenië zit dan ook in de eerste wachtkamer tot toetreding bij de Europese Unie.

De grondeigendommen van voor de collectivisering die opspoorbaar zijn worden nu teruggegeven. Zo gebeurt dit ook met de bossen. Dit leidt tot een Vlaams aandoende versnippering van het bospatrimonium. Het aandeel openbaar bos is ondertussen gedaald van 90% tot circa 20%. Verwacht wordt dat het uiteindelijk zal dalen tot 10 à 15%.

De gronden schijnen meestal wel de bestemming bos te moeten behouden, waarbij de staatsbosdiensten de beheersplanning en zelfs de exploitatie blijven controleren. Zo worden alle in Slovenië gekapte bomen door het bosbeheer (gratis) gehamerd; assisteert de bosdienst bij de opmaak van beheersplannen en worden subsidies toegekend voor diverse beheerswerken.

De Sloveense bosdienst is in 1994 ontstaan uit de vroegere staatsbosbedrijven die zowel het prakti-

J. Koncnik: houtvester en onze gids ter plaatse. Gepassioneerd natuurfotograaf en berenspecialist (foto: R. Van Haeren).

sche bosbeheer als de verdere verwerking van het hout (kapping, verzaging, verwerking) uitvoerden (volledige verticale integratie). Heden is de vermarkting van het geoogste hout volledig geprivatiseerd.

Slovenië is ingedeeld in 14 regio's ("inspekties"), met per regio een viertal houtvesterijen. Iedere houtvesterij maakt tienjaarlijkse beheersplannen op voor het geheel van de bossen (bosentiteiten van 50 tot 100 ha openbaar en privé-bos samen). De bosdienst wordt bemand door een 800-tal werknemers. Zowel de eigendomsstructuur als de organisatie en bevoegdheden van de bosdiensten bevinden zich dus in een verwarrende overgangsfase. Deze situatie had onze Sloveense gidsen echter niet ontmoedigd "hun" bossen blijvend te koesteren.

Achtereenvolgens bezocht de VBV-delegatie het mediterrane lage karstgebied, de Julische alpen in het noorden, het Dinarische zuiden en de Hoge Karst.

De mediterrane Lage Karst

Deze regio strekt zich uit vanaf de Adriatische Zee tot aan de uitlopers van de dinarische bergketen. Het kalkrijke gebied wordt gekenmerkt door (Blauwgras-) Hopbeuk-bossen (Seslerio-Ostryetum-type). De problemen in deze regio zijn bosbranden, omvorming van dennen-monoculturen, verstruiking, privatisering en versnippering, en wildschade. Bezocht werd de Primorska regio, de gids was houtvester B. Kosicek van de houtvesterij Sezana.

Zoals dat op veel plaatsen in de Mediterranée het geval is, was de lage Karst 140 jaren geleden bijna volledig ontbost. De houtvoorraad was leeggeplunderd of afgebrand. Schapen en geiten deden de rest. Van de bodem schoot niets of bijna niets over. Erosie en desertificatie bereikten catastrofale dimensies. Vanaf de tweede helft van de vorige eeuw herbebossen de Habsburgers onder impuls van J. RESSEL en J. KOLLER een oppervlakte van 11.000 ha. Ook onder communistisch Joego-

Natuurlijk beukenbos op rotsbodem. Deze bossen vervullen een uitgesproken schermfunctie tegen lawinegevaar (dia: D. Maddelein).

slavië werd meer dan 4.000 ha aangeplant. Een twintigtal soorten werden als pionier getest, uiteindelijk bleek enkel de Oostenrijkse den (*Pinus nigra* var. *Austriaca*) succesvol. De gemiddelde jaarlijkse aanwas van deze bestanden bedraagt 1,5 tot 7,5 m³/ha.

Begrazing met geiten werd in 1953 verboden. Ook de vroegere harswinning werd stopgezet.

De lage Karst kent weliswaar een jaarlijkse neerslag van 800 tot 1500 mm, maar de zomer is zeer droog. Maar liefst 95% van alle Sloveense bosbranden woeden hier.

Door de collectivisering verhuisden vele kleine boeren naar dorp of stad. Ook na de jongste revolutie blijft de plattelandsvlucht duren. De verlaten weiden en andere marginale landbouwgronden worden aan spontane herbebossing overgelaten. Nu is reeds een bosindex van meer dan 40% bereikt.

Op veel plaatsen dringt zich een vervanging van de eerste generatie dennen op.

Bij de bestandsomvorming streeft men een natuurlijkere menging na van Moseik (*Quercus ceris*), Oostenrijkse den, Zilverdennen (*Abies alba*), Esdoorn (*Acer platanoides* en *A. campestre*), Zomer- en Winterlinde, en Wintereik. Dit bos kan zich dan in de toekomst gemakkelijker natuurlijk verjongen, zonder ook de erosiegevoelige bodem over een grotere oppervlakte onbeschut te laten. Bovendien is dergelijk bos minder brandgevoelig en biologisch rijker. Hier en daar worden taaie Griekse zilverdennen toegevoegd (*Abies cephalonica*). Een afgerasterd bestand toonde dat de wilddruk van Ree en Edelhert een belangrijk effect heeft op het welslagen van de gemengde verjonging. Deze dieren kunnen nu minder terecht in de ondertussen verboste kleine weiden tussen het bos. Een naburig perceel werd ingezaaid met maar liefst 8kg dennenzaad per ha. De arbeidskosten zijn te hoog opgelopen om te planten.

Door de privatiseringsgolf moet het Bosbeheer rekening houden met de wensen van de eigenaar(s).

Deze is soms moeilijk op te sporen of heeft zijn eigendomstitels nog niet definitief verworven. Hij is meestal niet of nauwelijks geïnteresseerd in het beheer van de weinig inkomsten genererende bossen. In de kleinere private bestanden – de gemiddelde eigenaar bezit drie percelen van elk 30 are – is er dus geen bereidheid voor onmiddellijke uitgaven. Het Bosbeheer kampt er dus continu met nijpend geldgebrek en is er dikwijls aangewezen op natuurlijke verjonging. Ondermeer door gebrek aan zaadbomen van edele soorten ontstaat er een soort maquis. Deze vegetatie ontwikkelt zich reeds wanneer het scherm van dennen geleidelijk gelicht wordt. Dominant worden economisch oninteressante, kleine soorten als Donzige eik (*Quercus pubescens*), Manna-es (*Fraxinus ornus*) en Hopbeuk (*Ostrya carpinifolia*). Ook bosrank en bramen belletten bosontwikkeling. De weinige toch interessante bomen, zoals esdoorns die de kop opsteken, moeten deze onder concurrentie dikwijls terug in trekken. Misschien kan op beperkte oppervlakten, een positieve discriminatie een uitweg bieden (vrijstellen), zoals Prof. André dit toepast in het UCL-bos. Bramen moeten dan wel blijven staan om het wild wat af te leiden.

Op rijkere standplaatsen in de Karst waren duidelijk minder problemen met de verjonging. Beuk regenereert er onder Zwarte den, wat tot een herstel leidt van de hier natuurlijke Beukenbossen (*Seslerio-Fagetum*).

In het zuiden maken we tevens kennis met de Sloveense traditionele wijnbouwteelt. Het is vooral deze sector die bij de opname van het land in de Europese Unie erg te lijden zal hebben van het wegvallen van de huidige protectionistische maatregelen.

De Kamnische Alpen (Nazarje en Logarska dolina)

Noord-Slovenië is een echt bergland met Alpen-toppen tot bijna 3.000 meter hoogte.

In deze prachtige regio met 47.000 hectaren bos zijn de grootste bosbouwkundige problemen de bossterfte, de omvorming van de Fijnsparbestanden en de toenemende druk van het (winter)toerisme. Het probleem van de bossterfte

is sterk afgenomen sinds de sanering van de lignietverbranding.

Deze regio wordt gekenmerkt door boerenbossen van de eertijds autarkische familienederzettingen. Reeds voor 1992 was in de inspectie Nazarje al 66% van de bossen in private handen. Nu is dit aandeel opgelopen tot 80%. In tegenstelling tot de Karst is hier dus nog een sterke traditie van private bosbouw aanwezig. De boerenbossen zijn 20 à 30 ha groot, en vergroten bergopwaarts naarmate de mogelijkheden voor veeteelt en landbouw verkleinen. Voor deze eigenaars zorgen de bossen voor een groot deel van hun inkomsten. Bij de andere boseigenaars is dit anders. Hier bedraagt de gemiddelde bosoppervlakte per eigenaar amper drie hectaren.

Vegetatiekundig bestaan de standplaatsen voor de helft uit Beukenbossen, zowel op silicaat- als op kalkgesteenten, een kwart bestaat uit Zilversparrenbossen, en een zelfde aandeel uit gemengde bossen. Vooral sinds de jaren vijftig is er een verhoging van het aandeel commerciële Fijnspar ten koste van Zilverspar en Beuk. Fijnsparbestanden beslaan reeds een aandeel van 33% in Nazarje. Op de lager gelegen standplaatsen wordt een gemiddelde jaarlijkse aanwas van 9 tot 14 m³/ha bereikt.

Uit de vroegere "boerenkappen", die voorzagen in de uiteenlopende behoeften van de families, is de bekende beheersvorm plentering ontstaan. Bij ontbreken van dit beheer evolueren de meeste bossen ook hier snel tot meer gelijkjarige varianten. Het Bosbeheer spoort de eigenaars aan deze beheersvorm actief verder te zetten, maar in vele gevallen wordt te weinig gekapt om de plentervorm optimaal te kunnen behouden. Ook hier functioneert het bos nog steeds als een spaarpotje voor later.

Op hogere Alpiene standplaatsen heeft het grootste deel van de bossen (3.500 ha) de hoofdfunctie van schermbos. Hier ligt ook het merendeel van de 1.000 ha bosreservaat van de inspectie Nazarje (of 2,5%). Afhankelijk van de plaatsen waar verjonging verschijnt wordt femelslag toegepast. Soms wordt ook aangeplant, waarbij dan wildbescher-

Karstverschijnselen leveren mooie plaatjes op
(foto: R. Van Haeren).

ming noodzakelijk blijkt. Tussen de 700 en 900 meter hoogte hebben de bestanden last van sneeuwbreuk. Hogerop is de sneeuw te droog.

In het nationale landschapspark Logarska (Solcavsko) is een 7 km lange educatieve boswandeling uitgezet die langs een gerestaureerde houthakkershut voert. Het dal begint met de spectaculaire bijna 100 meter hoge Savinja waterval. Op de achtergrond rijzen de bergtoppen tot meer dan 2500m hoogte. Met dit plaatje willen we het eerste gedeelte van ons excursieverslag afsluiten.

Bosvitaliteit in Europa

GEERT SIOEN, PETER ROSKAMS, INSTITUUT VOOR BOSBOUW EN WILDBEHEER

Elkaar 'een gelukkig jaar en vooral een goede gezondheid' wensen is één van de klassieke nieuwjaarsrituelen. Als bosbouwers wensen wij u ook een goede bosgezondheid en, bij uitbreiding, een gezond leefmilieu... Vooral dit laatste is al een tijdje niet meer zo vanzelfsprekend. Heel wat publicaties spreken o.a. van een voortdurende achteruitgang van de toestand van de natuur. Eind '98 verscheen een rapport van de Verenigde Naties en de Europese Unie over de vitaliteitstoestand van de Europese bossen in 1997*. Een kort overzicht ...

De bosvitaliteit wordt in 35 Europese landen jaarlijks gevolgd. Twee internationale initiatieven liggen mee aan de basis hiervan: het internationaal samenwerkingsprogramma voor de evaluatie en de bewaking van de schade aan bossen door luchtverontreiniging (ICP-Forests) van de Verenigde Naties en de verordening 3528/86 van de Europese Commissie ter bescherming van de bossen tegen luchtverontreiniging.

In de meeste Europese landen werd in de tweede helft van de jaren '80 gestart met de bosvitaliteitsinventarisaties. In een netwerk van 16 op 16 kilometer wordt sindsdien jaarlijks de gezondheidstoestand van de bossen in Europa gecontroleerd. Op nationaal vlak wordt in de meeste landen met een dichter netwerk met meer opnamepunten gewerkt. In Vlaanderen gebeurt dit aan de hand van een 4x4 km net met 72 proefvlakken, waarvan 10 internationale 16x16 km meetpunten.

Om meer informatie te verkrijgen over de achterliggende oorzaken van wijzigingen in de bosgezondheidstoestand, werd in het kader van de internationale samenwerkingsprogramma's met een tweede netwerk gestart. Naast het bestaande extensieve bosvitaliteitsmeetnet (niveau I) werd daarom een kleiner aantal proefvlakken geselecteerd voor intensiever onderzoek (niveau II). Deze intensieve monitoring van het boscossysteem, zoals het niveau II-programma officieel wordt ge-

noemd, bestaat in Vlaanderen sinds 1988 en loopt in 12 permanente proefvlakken. Sinds 1994 is in de meeste Europese landen een gelijkaardig meetnet opgestart.

In het niveau I-netwerk wordt een jaarlijkse beoordeling van de boomkronen uitgevoerd. Tevens werden in deze proefvlakken de chemische eigenschappen van de bosbodem gekarakteriseerd. In de proefvlakken voor de intensieve monitoring (niveau II) wordt naast de jaarlijkse beoordeling van de gezondheidstoestand ook onderzoek verricht naar de boomgroei, de voedingstoestand van de bomen, wijzigingen in de vegetatie, de bodem, de depositie van pollutanten, de weersomstandigheden, ...

In Vlaanderen coördineert het Instituut voor Bosbouw en Wildbeheer het onderzoek. Het IBW verzamelt alle gegevens en stuurt de gevraagde data door naar de EU en het ICP-forests. Samen publiceren deze instanties jaarlijkse rapporten met de cijfers van het internationaal onderzoek. In het najaar van '98 verscheen het rapport met resultaten van het niveau I-net uit 1997 en met een aantal resultaten van het niveau II uit 1995.

Niveau I

In 1997 voerden 35 landen vitaliteitsbeoordelingen in de nationale meetnetten uit. Van 30 landen, waarvan 15 EU-lidstaten, werden de resultaten uit het Europese 16x16 km-net verwerkt en gepubliceerd. Dit meetnet telt niet minder dan 5669 proefvlakken met 124.041 bomen, behorende tot 101 verschillende boomsoorten.

Algemeen wordt 35% van de geïnventariseerde bomen als gezond beschouwd, 40% bevindt zich in een waarschuwingfase en een kwart van de bomen is beschadigd en vertoont meer dan 25% bladverlies. Uit het onderzoek blijkt dat het percentage beschadigde loofbomen en naaldbomen ongeveer gelijk is. Het hoogste bladverlies komt

nog steeds in Midden en Oost-Europa voor (Tsjechië, Slowakije, Polen, Wit-Rusland).

In de periode '88-'97 is de bosvitaliteitstoestand in Europa duidelijk achteruit gegaan. Het percentage gezonde bomen daalde van 61.7% tot 32.5%.

Bij de aanvang van de inventarisaties vertoonden vooral de naaldbomen een slechte gezondheidstoestand. De gezondheidstoestand van de loofbomen verminderde vooral de laatste jaren. Zo steeg het percentage beschadigde beuken van 15.8% in '88 tot 22% in '97. De toestand van de Zomereik gaat er in alle landen onmiskenbaar op achteruit. Het aandeel beschadigde eiken steeg van 22.8% naar 39.1%; het percentage gezonde bomen daalde van 44.2% naar 15.3%. Bij de naaldbomen is er geen duidelijke trend. Vele fijnsparbossen waren van bij het begin van de inventarisatieperiode reeds weinig of niet vitaal. Jaar na jaar bleef meer dan 25% van de fijnsparren beschadigd, met een maximum van 33.6%.

De Grove den is de meest verbreide boomsoort in Europa. Het aandeel beschadigde bomen van deze belangrijke soort nam op Europees vlak tot in 1994 toe, om daarna weer af te nemen (tot 17.7% in '97). Tot nu toe is dit op Europees niveau de enige boomsoort waarbij van een 'tendens tot herstel' sprake is. Het herstel is hoofdzakelijk in Midden en Oost-Europa merkbaar.

In 1993-1995 werd in alle inventarisatieplots de bodem bemonsterd. Uit de resultaten van dit grootschalig Europees onderzoek** blijkt ondermeer dat een zure toplaag (pH minder dan 3.5) een algemeen verschijnsel is in Noord-, West- en Midden-Europa. Ook de Vlaamse bosbodems behoren tot de meest zure van Europa.

De helft van de bosbodems heeft een pH van 3.5 à 4.5.

Verzuring leidt tot verhoogde uitspoeling van voedingsstoffen uit de bodem en houdt risico's in voor toxische concentraties aan aluminium.

Niveau II

In Vlaanderen loopt de intensieve monitoring in 12 permanente proefvlakken. Op Europees vlak gaat het over meer dan 760 punten. Dit aantal groeit nog jaar na jaar. Het vitaliteitsrapport be-

handelt resultaten uit 1995. Het geeft geen volledig beeld voor Europa want in veel landen was het meetnet op dat ogenblik nog niet volledig uitgebouwd.

Bij deze intensieve monitoring gaat de aandacht onder meer uit naar de chemische analyse van bodem, bladeren en naalden en atmosferische depositie (neerslag-doorvalwater, stamafvloeiwatervat,...). Aan de hand van deze analyses kan onder andere nagegaan worden welke verontreinigende stoffen in het bos terecht komen, hoe die in de bodem omgezet, uitgewisseld of opgenomen worden,...

Bodem

Verschillende bodemparameters zijn belangrijk in het kader van het verzuringsonderzoek. In het rapport worden ondermeer C/N-verhouding van de humuslaag, pH en basenverzadiging van de minerale laag en aanwezigheid van zware metalen in de humuslaag besproken.

De C/N-verhouding is een belangrijke indicator voor de humuskwaliteit. Micro-organismen hebben een minimum aan stikstof nodig om bladeren en naalden te kunnen omzetten in voor planten opneembare basiscomponenten. Naaldbossen worden gekenmerkt door een hoge koolstof op stikstof-verhouding in de humuslaag. Loofbossen produceren meestal een humus met lagere C/N. Een hoge stikstofconcentratie in de humus verlaagt de C/N-verhouding. Wanneer deze waarde lager dan 20 wordt, verhoogt de kans op stikstofuitspoeling in de bodem.

In 15% van de meetpunten was dit het geval. In ± 40% van de niveau II-proefvlakken heeft de humuslaag een C/N verhouding groter dan 30.

De basenverzadiging is een goede parameter voor de buffercapaciteit van de bodem. Hoe hoger de basenverzadiging, hoe beter de bodem verzuring kan opvangen. Zowel de pH als de basenverzadiging zijn in veel Europese bodems laag te noemen. De pH(CaCl₂) is in 13% van de proefvlakken lager dan 3.5.

In 62% van de meetpunten wordt een zuurtegraad van 3.5 à 4.5 gemeten. De basenverzadiging van deze minerale toplaag ligt bij 30% van de bos-

Winterelken-beukenbos in Wallonië met regelmatige verjonging van Beuk en talrijke honderdjarige Eiken en Beuken (dia: Bernard Van Elegem).

bodems tussen 10 en 25%. In 22% van de meetplaatsen wordt een nog lagere waarde gemeten.

Zware metalen worden regelmatig in de humuslaag aangetroffen. Het kritisch niveau voor activiteit van bodemorganismen werd voor lood in 9% van de proefvlakken overschreden, voor zink in 5% en voor koper zelfs in 24% van de locaties. Plaatsen met sterke uitspoeling van zware metalen werden daarbij buiten beschouwing gelaten.

Bladeren en naalden

In de proefvlakken van het niveau II-meetnet worden om de twee jaar bladstalen verzameld en geanalyseerd. Een verband met de depositie werd reeds in een beperkt onderzoek in het niveau I vastgesteld. Gebieden met hoge stikstof- en zwaveldepositie worden gekenmerkt door hogere gehalten van deze elementen in bladeren en naalden.

Uit de eerste resultaten blijkt dat in 28% van de proefvlakken een hoog stikstofgehalte in de bladeren voorkomt. Daarbij valt op dat dit bij loofbo-

men meer het geval is dan bij naaldbomen. Slechts in 4% van de meetpunten is er een hoog zwavelgehalte gemeten.

Lage gehalten aan fosfor, calcium, magnesium of kalium worden in 3 à 12% van de punten waargenomen. Een tekort wordt minder bij loofbomen dan bij naaldbomen vastgesteld.

Depositie

Ook hier geldt dat de resultaten niet representatief voor gans Europa zijn. De beschikbare gegevens zijn vooral afkomstig uit gebieden waar de depositie van luchtverontreinigende stoffen niet uitermate groot is. Zo blijkt dat de stikstof- en zwaveldepositie lager dan 25 kg per hectare en per jaar zou bedragen. Het bodemonderzoek wees echter uit dat de C/N-verhouding op veel plaatsen laag is, wat het gevolg van een verhoogde N-depositie kan zijn. Naarmate meer gegevens beschikbaar komen, zal een meer gedetailleerde analyse kunnen uitgevoerd worden.

Besluit

Het bosvitaliteitsonderzoek startte meer dan 10 jaar geleden op Europese schaal met een uitgebreide inventaris van de kroontoestand in het niveau I meetnet van 16x16 km. Deze inventarisatie is beperkt in de tijd (1 x per jaar) maar zeer uitgebreid in de ruimte (5700 plots). Het onderzoek is vooral gericht op het waarnemen van temporele en ruimtelijke trends in blad- en naaldbezetting.

Momenteel wordt het niveau II-onderzoek volop uitgebouwd. Op een beperkter aantal proefvlakken wordt diepgaand ecosysteemonderzoek op regelmatige basis uitgevoerd. De eerste resultaten zijn nog niet representatief voor heel Europa, maar wijzen alvast op de noodzaak van het monitoren van het bosecosysteem in zijn geheel, met bijzondere aandacht voor depositie, bodem- en bladsamenstelling. In Vlaanderen werd eind de jaren '80 met beide onderzoeksniveaus gestart. Uit de internationale rapporten blijkt duidelijk dat de Vlaamse bosbodems slecht scoren en tot de meest zure bodems van Europa gerekend kunnen worden.

- * Forest Condition in Europe, Results of the 1997 crown condition survey, 1998 Technical Report, UN/ECE and EC, Geneva and Brussels, 1998, ISSN 1020-3729
- ** EC, UN/ECE and the Ministry of the Flemish Community, 1997, Van Mechelen L., Groenemans R. & Van Ranst E., Forest Soil Condition in Europe, Technical Report, EC, UN/ECE and the Ministry of the Flemish Community, Brussels, Geneva, 259 pp.

DE KRACHT VAN COMPOST

"Iedere boomkweker weet dat de structuur van de bodem belangrijker is voor de kweek dan de chemische samenstelling van de grond. Vooral een correcte waterhuishouding speelt daarin een grote rol. Om de structuur van de bodem te optimaliseren én te bewaren, is Vlaco-compost ten zeerste aan te bevelen. Vlaco-compost corrigeert de zuurtegraad, verhoogt het humusgehalte in de bodem en stimuleert het microbiële leven."

Vlaco kwaliteitscompost vind je bij:

Groencompost
 IMOG - 05/45 65 85 • Verschoot-Sterckx nv - 05/45 65 85
 05/12 72 20 • Eurocompost - Houthalen - 01/52 18 94 • IVVVA - 05/45 65 85 26 • Compobal/VM - 09/377 33 76 •
 HESMONTENAY, Edegem Tel. 03/821 45 00 • Vlar - Grimbergen - 02/253 11 07 • Brucio De Winter - 016/23 95 72 • De Bree CLEANING - 05/471 27 92 • WBS/COMPOST NV, Ieper Tel. 05/721 69 16

GFT-compost
 ICK - Berne - 014/61 49 92 • Intercompost - 09/41 39 35 •
 DEANCOMBEAN - 09/13 67 07 • Vlar - Grimbergen - 02/253 11 07 •
 VAN HEMMANT, Schiedamsche Tel. 054/43 76 76 • Intelleven - Leuven - 016/23 58 36 • DUBBERCO - Dendermonde - 05/221 39 91 • Van Israel - Geraardsbergen - 05/441 49 70

Compost doet de aarde herleven!

vlaco staat voor kwaliteitscompost en dat zie je

Bosgroeperingen in Nederland

LIEVEN NACHTERGALE EN DE STUDENTEN BIO-INGENIEUR LAND- EN BOSBEHEER RUG

Dit voorjaar werd door de studenten Bio-ingenieur Land- en Bosbeheer (RUG) een bezoek gebracht aan een Nederlandse bosgroepering. De heer G. Koopmans en J. De Klein van de Bosgroep Gelderland, gaven daarbij een woordje uitleg en leidden twee bosbezoeken waarbij hun "geïntegreerd bosbeleid" in de praktijk werd getoond.

Omdat ook in Vlaanderen hard werk wordt gemaakt van bosgroeperingen, is het misschien het moment voor een blik bij de Nederlandse bureaus. In een tweede deel van dit artikel geven we een kort overzicht van de Vlaamse situatie.

BOSGROEPEN NEDERLAND

Concept van een bosgroep

In Nederland heeft de staat privé-eigenaars aangeemoedigd om zich te verenigen in bosgroepen. Rijksinstellingen die ook bos bezitten, zoals staatsbosbeheer, maken daar geen deel van uit. Een bosgroep is een coöperatieve waarvan het aantal leden en de oppervlakte van de bossen kunnen variëren.

De bosgroep Gelderland beslaat ongeveer 50 000 ha verdeeld over 350 leden. Hierbij dient wel opgemerkt dat de allerkleinste eigenaars in Gelderland verenigd zijn in lokale bosgroepen, en dat de Bosgroep Gelderland met deze lokale bosgroepen samenwerkt i.p.v. met de individuele eigenaar.

Bosgroepen zijn de gesprekspartners met de overheid. In tegenstelling tot landbouwcoöperatieven hebben de leden hier geen verplichtingen. Het bestuur van een bosgroep wordt gekozen door de verschillende leden. De negen bosgroepen van Nederland worden verenigd in de unie van bosgroepen die erkend is als terreinbeherende organisatie. Deze unie van bosgroepen stippelt het landelijk beleid uit. Deze unie kan de 9 bosgroepen niks opleggen, het is geen dicterend orgaan.

De enige inkomsten van een bosgroep bestaan uit de subsidies van 10 gulden/ha/jaar ("tientjes-regeling") en 5 % van de exploitatiewinsten. Momenteel voert de Unie van Bosgroepen onderhan-

delingen met de overheid over het subsidiëren van de voorlichtingsactiviteiten.

Tot het jaar 2000 blijft de tientjesregeling bestaan. Daarna moeten de bosgroepen zelfbedruipende instellingen worden. Het subsidiebeleid zal dus de richting bepalen waarin de bosgroep zal evolueren. Indien de subsidies zoals verwacht gevoelig zouden dalen, zal misschien een meer economisch gerichte koers gevolgd worden met strakere voorwaarden voor de eigenaars. Kan er een goed subsidiebeleid worden uitgewerkt dan moet het mogelijk zijn om op de ingeslagen weg verder te gaan en de wensen van de eigenaars te vervullen, met niet alleen houtproductie maar ook ruimte voor doordachte recreatie en natuurontwikkeling.

Taken van een bosgroep

De kerntaken van een bosgroep omvatten:

- het verlenen van ad hoc advies aan de beseigenaars;
- algemene voorlichting over bosbeheer;
- uitvoering van en bijstand bij de immer evoluerende (subsidie)reglementen;
- bemiddeling in de aankoop en marketing van de bosproducten;
- (bijstand in de) uitvoering van werkzaamheden.

Het optreden van de verschillende eigenaars als een bosgroep, reduceert de exploitatiekosten. De aankoopkosten voor plantsoen zijn eveneens lager en er worden hogere prijzen verkregen voor het verkocht hout.

De bosgroep voorziet niet in een gemeenschappelijk beheersplan. Het feit dat de eigenaars niet gebonden zijn aan een beheersplan opgelegd door de bosgroep en dus geen vastgestelde quota moeten leveren bemoeilijkt contractonderhandelingen met grote bedrijven die een vastgelegde productie verlangen. Daarentegen biedt het wel de mogelijkheid aan de bosgroep om "maatwerk" te leveren volgens de specifieke verwachtingen van de eigenaars.

De bosgroep
(dia: Bernard Van Elegem).

Geïntegreerd bosbeheer

Geïntegreerd bosbeheer is een project dat momenteel bij de bosgroepen loopt. Doel van het geïntegreerd bosbeheer is de verschillende functies van een bos zoals natuur, houtproductie en recreatie te combineren zonder dat het beheer verlieslatend is.

Doelstellingen van het geïntegreerde bosbeheer

Dit vijfjarig project is gericht op het verstrekken van kennis i.p.v. subsidies. De eigenaar speelt de hoofdrol, de bosgroep helpt bij de inventarisatie van het gebied en verstrekt kennis zodat de eigenaar een beheersfilosofie kan ontwikkelen. Klassieke bosbouwkundige ingrepen zoals monocultuur, kaalkap, korte omloopstijden, intensieve jeugdverzorging en kunstmatige verjonging worden gemeden.

Er wordt getracht om de eigenaar vertrouwd te maken met het:

- gebruik maken van natuurlijke processen bv. natuurlijke verjonging,

- geleidelijkheid in de transformatie van traditioneel naar geïntegreerd bosbeheer,
- een voortdurende aanwezigheid van bos,
- beheren van gemengde bosbestanden, zowel qua leeftijd als soorten,
- verhogen van de natuurwaarde nl. ouder bos, meer dood materiaal, verschillende verstoringsintensiteiten.

De eigenaar verwerft zo kennis over zijn bos en over de mogelijkheden voor het toekomstig beheer. Door het geïntegreerd bosbeheer wordt zijn bos stabiel, verlagen op termijn de kosten en verbetert de continuïteit en kwaliteit van de houtproductie.

Invulling en knelpunten van het project

Een projectduur van 5 jaar is te kort om het gedrag van de boscijneraar en de structuur van het bos te wijzigen, maar voldoende om een aanzet te geven tot verandering.

De mensen die gebruik maken van het project zijn sterk verschillend, het varieert van leken tot professionals. Hun doelstelling varieert dan ook sterk en uit zich in de waarde die aan de 3 hoofd-functies wordt gehecht.

In het project zijn er jaarlijks middelen voorzien om 2500 ha te behandelen. In de vijf jaar kan er in totaal 12500 ha behandeld worden. De minimale oppervlakte die een beheerder moet bezitten voor deelname is 25 à 50 ha. Voor de grotere eigenaars bestaat de mogelijkheid om met een beperkte oppervlakte deel te nemen. Zo kan er geleerd worden hoe het systeem in elkaar zit en vervolgens door de eigenaar zelf toegepast worden op de rest van de oppervlakte.

De financiële gevolgen van het geïntegreerd bosbeheer zijn in eerste instantie een financieel verlies ten gevolge van de verhoging van de natuurwaarden. Maar door de manier van bosbouw waarbij overgeschakeld wordt van intensief naar extensief beheer, zullen er minder kosten gemaakt worden. Verwacht wordt dat een beter bedrijfsresultaat verkregen zal worden.

Ter bevordering van de recreatie worden er routes uitgestippeld en banken geplaatst. Door middel van borden wordt de recreant ingelicht over de regels die in dit bos gelden. Het streven naar een hogere natuurwaarde wordt ingevuld door meer aandacht te besteden aan de natuurlijke processen zoals natuurlijke verjonging en soortenmenging. Ook moet het grootste deel van de boomsoorten inheems zijn. Verder moeten er ook oude bomen staan en moet er dood hout aanwezig zijn.

Eens de subsidieregeling wegvalt bestaat het gevaar dat de bosgroepen, om zichzelf in stand te kunnen houden, meer productiegericht zullen werken en dat er dus minder aandacht zal zijn voor recreatie en natuur.

BOSGROEPEN IN VLAANDEREN: EEN KORTE STAND VAN ZAKEN

Inleiding

Wanneer we het Vlaamse bos met één woord zouden moeten typeren, dan is "versnipperd" misschien wel het meest geschikte. Grote boscomplexen hebben we immers nauwelijks. Onze bos-

sen zijn doorgaans klein en liggen geïsoleerd. Daarbij komt nog dat ze meestal eigendom zijn van niet één maar meerdere personen. De Vlaamse boscijneraar bezit dan ook gemiddeld nauwelijks één hectare bos.

Dat zorgt natuurlijk voor een inefficiënt bosbeheer en bosgebruik. Voor de individuele boscijneraars is het beheer van een klein stukje bos financieel onrendabel. Daardoor blijft echt beheer achterwege of mondt het uit in een soort hobbyïsme met een onsamenhangend lappendeken aan bosvormen tot gevolg. De meeste eigenaars hebben bovendien weinig kennis van specifieke beheersmaatregelen en bestaande reglementering.

Om de boscijneraar een beter gebruik en een betere bescherming van zijn bos te kunnen garanderen, werd daarom besloten vrijwillige (!) samenwerkingverbanden op te richten tussen verschillende bosbezitters. Een dergelijke bosgroep biedt aan zowel openbare als privé-boscijneraars van binnen het werkingsgebied (zo'n 4.000 à 10.000 ha groot) de mogelijkheid om zich aan te sluiten. Er wordt getracht het beheer van de respectievelijke eigenaars op elkaar af te stemmen om zo de rentabiliteit en de multifunctionaliteit van het boscomplex te optimaliseren. Door afspraken over het gemeenschappelijk inzetten van arbeiders en machines wordt de uitvoering van werkzaamheden in het bos beter betaalbaar. Een lucratievere houtverkoop kan voortvloeien uit het feit dat grotere houtpartijen worden aangeboden. De belangrijkste taak van de bosgroep is dus het stimuleren en coördineren van zo'n samenwerking.

Daarnaast is de bosgroep een bron van allerlei bosbouwkundige informatie onder de vorm van individueel advies, cursussen en excursies. Omdat het een neutrale positie inneemt tussen overheden, eigenaars en bosgebruikers, is de bosgroep ook een geschikte plaats voor overleg tussen boscijneraars en bosgebruikers. Afspraken rond bosrecreatie en ecologische aspecten van het bos kunnen hier tevens gemaakt worden.

Stand van zaken

In Vlaanderen is men vrij recent begonnen met de effectieve realisatie van de bosgroepen. Concreet gaat het momenteel om vier pilootprojecten waarvan één nog in de startblokken staat.

Via de oprichting van bosgroepen kunnen beheerders van versnipperde boscomplexen hun activiteiten beter op elkaar afstemmen. In Vlaanderen biedt deze samenwerking tal van voordelen voor de meeste bosfuncties (dia: Alex Van Mol).

Het "oudste" project is de Kempense Heuvelrug te Kasterlee. Dit project startte als een bosverplegingsproject dat streefde naar een verhoging van de bosvitaliteit. De provincie Antwerpen zorgde daarbij voor bosarbeiders om het achterstallig beheer aan te pakken. Ondertussen is dit initiatief uitgegroeid tot een bosgroep waarin activiteiten plaatsvinden zoals het uitvoeren van onrendabele dunningen, het bestrijden van Amerikaanse vogelkers, het verwijderen van verlaten weekendverblijven, werken met betrekking tot recreatie, advies en ondersteuning, ondersteuning leveren bij beheersplannen. Momenteel werkt de Kempense Heuvelrug op initiatief van het provinciebestuur aan een grondige inventarisatie van de kadastrale gegevens.

Bosgroep West-Limburg werd begin dit jaar opgestart in de gemeenten Tessenderlo, Ham, Beringen, Leopoldsburg, Heusden-Zolder en Lummen. Ir Jan Mampaey is de coördinator van deze regio met 9000 ha bos. Hiervan is 85 % privébos terwijl de resterende 1000 ha grotere eigendommen zijn die reeds een beheersplan bezitten. Het

gebied werd onderverdeeld in 42 complexen die elk een eigen beheersvisie kregen. Ook werd een databank van boscijgeenaars en bosbedrijven aangelegd. Een prospectie van deze bosbedrijven kan een beeld geven in hoeverre beheerswerken kunnen gedragen worden door privébedrijven en waar de bosgroep eventueel zelf zal moeten ingrijpen. Daarbij draait alles rond de sleutelwoorden informeren (informatieblaadje voor de privé-eigenaars, informatie-avonden voor overleg, informatiewandelingen), adviseren (gratis onafhankelijk advies) en stimuleren (gemeenschappelijke houtverkoop organiseren, cursussen door het Educatief Bosbouwcentrum Groenendaal, ...).

De derde bosgroep, Noord-Hageland, is pas in juli gestart als een samenwerking tussen Bos en Groen en Regionaal Landschap. Het Provinciebestuur van Vlaams Brabant staat in voor bos- en natuurarbeiders en zorgt voor administratieve ondersteuning. Het E.B.G. fungeert als Steunpunt Arbeid en Milieu en leidt laaggeschoolden op voor het reguliere arbeidscircuit. Binnen de vier betrok-

ken gemeenten (Aarschot, Diest, Scherpenheuvel-Zichem en Tielt-Winge) ligt 4.400 ha bos. Ook hier wordt gratis advies verleend en aandacht besteed aan de informatieve campagne naar de boscijgeenaars toe. Ir. Stijn Vandenbosch is coördinator.

Tenslotte is er de bosgroep Oost-Limburg. Deze bosgroep in voorbereiding is een initiatief van de privé-eigenaars zelf. Eén van de belangrijkste doelstellingen is in eerste instantie om via overleg tussen verschillende eigenaars tot een gezamenlijke beheersplan te komen.

Het is een uitdaging om de duizenden eigenaars die onder de huidige bosgroepen vallen te bereiken, te motiveren en te laten participeren. Gelukkig wordt elke bosgroep voortgestuwd door een jong en dynamisch team. De ervaring leert dat het bovendien nodig zal zijn om een goed juridisch kader uit te bouwen waarbinnen de bosgroepen kunnen werken. De nodige stappen worden hiertoe reeds gezet door de betrokken instanties. Op deze manier zullen de bosgroepen een belangrijke bijdrage kunnen leveren tot een beter en duurzamer bosbeheer in Vlaanderen.

BOOMKWEKERIJ HOSTE

**Specialiteit:
Bos- en haagplanten**

Catalogus op aanvraag

**David HOSTE
Middeldorpe 14
Tel. 09/379 98 89**

**B-9980 St.-Laureins
Fax 09/379 70 58**

Kampioenschap houthakken en boomslepen op 10 oktober 1998 te Eeklo

KOEN PANS EBG

Gezien de positieve reacties na het eerste Vlaams Kampioenschap Houthakken vorig jaar te Lichtaart lag het voor de hand dit evenement ook dit jaar in te richten. De wedstrijd was zeer boeiend voor het publiek, het deelnemersveld bestond zowel uit arbeiders van de afdeling Bos & Groen en afdeling Natuur als uit professionele exploitanten. Mede dankzij de ondersteuning van de Nederlandse collega's lag het niveau vrij hoog. In grote lijnen kon de wedstrijd op de dezelfde manier als vorig jaar worden georganiseerd.

In tegenstelling tot vorig jaar, waar de houthakkerswedstrijd plaatsvond tijdens de opening van de Week van het Bos werd ervoor geopteerd om de wedstrijd naar de laatste dag te verschuiven. Om dit evenement nog een meerwaarde te geven rees het idee om samen met de houthakkerswedstrijd ook een wedstrijd te organiseren voor trekpaarden die uitsleepwerk verrichten in het bos. De bedoeling van een dergelijk wedstrijd is dan het evalueren van de kunde van de menner en de behendigheid van het paard. Daarbij ligt de klemtoon op de veiligheid en de kwaliteit van het geleverde werk. Ook de behandeling van het paard door de menner is een belangrijk aandachtspunt. Dat deze prachtige uit de kluiten gewassen paarden heel wat publiek lokken, was natuurlijk een aangenaam en niet onbelangrijk voordeel.

Nadat alle deelnemers van de houthakkerswedstrijd waren gearriveerd en alle veiligheidsmiddelen van zowel machine als deelnemer gecontroleerd werden, kon de voorselectie starten. Deze bestond in tegenstelling tot vorig jaar uit twee onderdelen: de snelheidsbaan (zoals vorig jaar) en vervolgens het precisiezagen. Bij de snelheidsbaan kwam het vooral op snelheid en veiligheid aan en bij het precisiezagen, dat trouwens ook een onderdeel is van het wereldkampioenschap was de nauwkeurigheid het belangrijkste. De combinatie van deze twee diende een goede selectie op te leveren

voor de finale. Die selectie was nodig want uit het deelnemersveld van 25 kandidaten mochten slechts 8 kandidaten meedingen naar de titel.

Deze 8 finalisten waren, in de volgorde van de behaalde punten: Guy Verbakel uit Lommel, Danny Wittockx uit Langdorp, Herman Van Peteghem uit Lochristi, René Ceulemans uit Hasselt, Marc Van Mele uit Eksaarde, Erik Verbakel uit Lommel, Piet Delbeke uit Zomergem en als laatste Jos Gorissen uit Houthalen. In de namiddag namen zij het tegen elkaar op in 4 onderdelen. Vooreerst kwam de kettingwissel aan bod. Dit onderdeel had vooral te maken met snelheid. Danny Wittockx, de titelverdediger van het kampioenschap, had blijkbaar zeer goed geoefend op dit onderdeel want met zijn 22 sec. liet hij iedereen het nakijken. Op het moment wanneer verschillende deelnemers de ketting nog niet hadden gedemonstreerd, was hij al klaar. De volgende proef het ontakken, was terug een kolfje naar de hand van de snelle jongens. Hier kwam echter ook de nauwkeurigheid en de veiligheid sterk naar voor. Tijdens het stappen moet de kettingzaag uit de buurt van het been worden gehouden of moet de kettingrem worden geactiveerd. Natuurlijk mogen hier geen te grote takstompen blijven staan en moeten stambeschadigingen vermeden worden.

De voorlaatste proef, het schijven zagen, was een zeer secuur onderdeel. De bedoeling was om binnen een bepaalde tijd zoveel mogelijk schijven te zagen van een verticaal stamstuk, zonder dat deze van het stamstuk vallen. Dit bleek niet zo eenvoudig te zijn. Bij velen viel heel de stapel om bij het zagen van de negende of tiende schijf.

Het sluitstuk van de finale en eigenlijk het onderdeel waar iedereen naar uitkeek, was het vellen van de boomstammen. Deze proef geeft zeer goed aan in hoeverre de deelnemers vakkundig met een kettingzaag overweg kunnen. De bedoeling is namelijk om de stam van 15 meter lengte juist op het richtpaaltje te laten vallen. Deze keer was het spektakel

Met deze wedstrijd 'uitslepen met trekpaarden' worden de voordelen van het gebruik van trekpaarden in de bosbouw terug onder de aandacht gebracht (dia: afdeling Bos en Groen).

takel nog groter dan bij de vorige editie omdat de zware stammen van 300 á 400 kg bij het vellen met een geweldige slag op het drassige terrein terecht kwamen. Een aantal fotografen was te laat weggesprongen en zij kregen, tot groot jolijt van de omstaanders, een hele lading water en modder over zich. Bij de velling van Jos Gorissen gingen de Limburgse supporters helemaal uit de bol omdat het richtpaaltje door de stam in de grond werd geraamd. Dat was natuurlijk het mooiste bewijs dat zijn stam geen centimeter afgeweken was van de vooraf bepaalde velrichting. Keurig werk was dat.

De uiteindelijke uitslag zag er als volgt uit: Danny Wittockx eindigde zoals vorig jaar op de eerste plaats met 1150 punten. Hij had zich duidelijk grondig voorbereid op deze titelverdediging. Hij werd echter op de hielen gezeten door Jos Gorissen met 1144 punten. René Ceulemans behaalde de derde plaats met 1077 punten. Danny nam op die manier voor de tweede opeenvolgende keer, samen met prijzen van de sponsors, de beker van Vlaams Kampioen Houthakken mee naar huis. Voor de Limburgers en de houtvesterij Hasselt kon het feest niet meer stuk want Jos en René (twee collega's) namen ook heel wat prijzen mee terug naar huis. Heel Limburg kon echter fier zijn. Vier van de acht finalisten waren afkomstig uit deze provincie, en zij namen de tweede, derde en vierde plaats in beslag.

Ondertussen was de wedstrijd bij de paarden

eveneens afgelopen. Hier waren 9 menners en 15 paarden ingeschreven. Enkel wedden blijkbaar op meerdere paarden. De wedstrijd bestond uit een boomslopersproef waarbij paard en menner getest werden op hun behendigheid. Zij moesten twee stammen langs een parcours met een aantal hindernissen loodsen en zo zonder veel strafpunten de eindstreep halen. Een andere, pure krachtproef bestond erin om een zwaar gewicht over 25 m voort te trekken. Het laatste onderdeel uit de praktijkproef bestond erin een stam op een verantwoorde manier uit een bosbestand te slepen. In het eindklassement kwam Ludo Kerkhofs uit Geel met het paard Rosa op de eerste plaats, gevolgd een ex aequo van nogmaals Ludo met het paard Rita en Danny Wouters uit VorstLaakdal met Sam. Op de derde plaats stond Jozef Stessens uit Arendonk met het paard Bea. Ludo kreeg voor zijn eerste plaats de beker van Vlaams Kampioen Boomslepen mee naar huis.

Afgezien van het minder goede weer en de daaruit volgende povere opkomst kan het een geslaagde dag genoemd worden. Ik ben ervan overtuigd dat deze wedstrijden mits een beetje bijsturing in de goede richting zitten. Het hoofddoel is en blijft het promoten van veilig en verantwoord werken en omgaan met de kettingzaag. Deze boodschap wordt gebracht in een aangename en sportieve sfeer en wordt op een toegankelijke en boeiende manier gebracht.

Bosbeheer en biodiversiteit: bijdrage 2

De Boommarter als keurmerk voor natuurgericht bosbeheer

SITUERING

In de hedendaagse benadering van zowel ecosysteem- en landschapsbeheer als van ruimtelijke planning zijn begrippen als 'biodiversiteit' en 'duurzaamheid' een sleutelpositie gaan innemen. Om diverse redenen kunnen marterachtigen daarbij als potentieel-belangrijke toetssoorten fungeren. Als 'top van de voedselpiramide' hebben zij behoefte aan een voldoende groot en vooral duurzaam prooiaanbod. Tegelijk maakt dit hen kwetsbaar voor schadelijke stoffen die via de voedselketen geconcentreerd worden. De biobeschikbaarheid van dergelijke stoffen kan derhalve worden gedocumenteerd via onderzoek op marterkadavers. Een duurzaam prooiaanbod veronderstelt ook een voldoende groot jachtgebied. In combinatie met het groepseigen territoriaal gedrag impliceert het opbouwen van zelfs minimale populaties daarom het voorhanden zijn van veel ruimte. Uiteraard gaat het daarbij niet alleen over de kwantiteit maar tegelijk en vooral ook over de kwaliteit van de natuurgebieden en meer in het algemeen van de open ruimte. Zo kunnen marterachtigen op het vlak van de onderlinge connectiviteit van geschikte habitat-componenten als goede graadmeters fungeren. Als type-slachtoffers van de versnippering en de barrièrewerking van de verkeersinfrastructuur oefenen zij daarbij tevens een bijzondere signaalfunctie uit bij het opsporen van knelpunten. Het voorkomen van sommige soorten is tenslotte de uitdrukking van een hoge biologische kwaliteit van specifieke habitats of habitat-componenten. Voor sommige soorten speelt daarbij het bos of het boslandschap een essentiële rol. Het is de bedoeling van deze bijdrage de rol van het bosbeheer in dit verband nader toe te lichten.

WELKE SOORTEN?

In Vlaanderen zijn er met zekerheid zeven soorten marterachtigen *Mustelidae* inheems, nl. de Wezel *Mustela nivalis*, de Hermelijn *Mustela erminea*, de

Bunzing *Mustela putorius*, de Steenmarter *Martes foina*, de Boommarter *Martes martes*, de Otter *Lutra lutra*, en de Das *Meles meles*. Van de Europese nerts *Mustela lutreola* is het eventuele historische voorkomen in België niet gedocumenteerd, hoewel dit op basis van de reconstructie van het oorspronkelijke verspreidingsareaal niet uit te sluiten valt. De soort is in grote delen van Europa totaal uitgestorven en komt hedendaags nog slechts in enkele gebieden voor (o.m. in westelijk Frankrijk zuidwaarts vanaf Bretagne, en verder plaatselijk in oostelijk en centraal Europa). Daartegenover is de Amerikaanse nerts of Mink *Mustela vison*, als ontsnapt kweek-pelsdier, thans wellicht in nagenoeg geheel Europa aanwezig. Ook in Vlaanderen zijn inmiddels meerdere individuele waarnemingen van deze soort bekend, hoewel nog niet duidelijk is of er ook reeds voortplanting in het wild optreedt.

Algemeen gesteld zijn alle soorten gebaat bij een hoge structuurdiversiteit van het globale landschap en zijn samenstellende componenten. Dat de aanwezigheid van grotere of kleinere bossen, liefst met zo 'vaag' mogelijke randen en interne structuurvariabiliteit (bv. met zowel jongwas- als degradatiefasen, open plekken, vochtige en droge zones,...) voor soorten als Das, Steenmarter, Bunzing en Hermelijn een belangrijke rol speelt is dan ook evident. Voor Dassen geldt bovendien dat hun burcht in zeer veel gevallen in bos gelegen is, of althans in beboste of 'beboomde' stroken. Omdat dassenburchten normaal generaties na elkaar gebruikt worden, en zij zowel letterlijk als figuurlijk als een centraal element in het populatiegebeuren fungeren, is hun behoud en bescherming absoluut prioritair.

Otter en Wezel zijn veel minder of soms geheel niet gebonden aan het bos(landschap). Voor de Otter spelen de aquatische componenten een meer primaire rol, terwijl de Wezel, als gespecialiseerd muizenjager van klein formaat, ook genoeg kan nemen met open terreinen (zoals graslanden met voldoende microstructuur). Voor één soort neemt het bos als leefgebied evenwel een essentiële plaats in: de Boommarter.

BOOMMARTER

De Boommarter is ongetwijfeld de meest uitgesproken bosbewoner onder onze marterachtigen.

In het algemeen staat hij in de literatuur vermeld als een soort die leeft in grote, structuurrijke bossen (zowel naald-, loof- als gemengd bos). Oppervlakte en structuurdiversiteit kunnen daarbij enige mate onderling compenserend werken: kleinere boscomplexen kunnen Boommarters huisvesten wanneer zij een hoge graad van structuurdiversiteit hebben, terwijl ook Boommarters in minder structuurrijke bossen kunnen leven wanneer deze voldoende uitgestrekt zijn. Enkele aspecten zijn dan ook meteen als meest relevant nader toe te lichten: wat is nuttige structuurdiversiteit voor Boommarters, en over welke oppervlaktes hebben we het?

Structuurdiversiteit

Nuttige structuurdiversiteit is enerzijds te vertalen naar het voorhanden zijn, in voldoende aantal en spreiding, van geschikte dagrust- en vooral voortplantingsplaatsen. Anderzijds grijpt dit ook rechtstreeks terug naar het ter beschikking zijn van een duurzaam voedselaanbod.

Voortplantingsplaatsen

Op basis van – het relatief beperkte – Europese boommarteronderzoek blijken boomholtes essentieel te zijn als voortplantingsplaats. Deze holtes dienen bovendien te beantwoorden aan bepaalde karakteristieken. Een eerste aspect daarbij is hun grootte. Boommarters hebben ongeveer het formaat van een wat slanke Huiskat; zowel de diameter van de toegang als het inwendige volume moeten dan ook groot genoeg zijn. Onder de spechtengaten komen eigenlijk alleen maar deze gemaakt door Zwarte specht rechtstreeks in aanmerking. Uiteraard kunnen grotere holtes ook op andere manieren ontstaan, o.m. door verdere rotting of uitbrokkeling van bestaande kleinere (spechtengaten of boomverwondingen, of door het ontstaan van scheuren bij holwordende bomen.

Verder is het belangrijk dat de holtes van potentiële nestbomen bereikbaar zijn via het kronendak. Om de veiligheid van het nest te waarborgen zal het marterwifje immers de nestboom steeds via de omweg van aanpalende bomen verlaten of benaderen. Alleenstaande bomen, of dode stammen met nauwelijks nog takken eraan, komen daardoor ternauwernood als nestboom in aanmerking.

Daarnaast zijn er goede aanwijzingen dat ook de 'beklimbaarheid' van de nestboom – eigenlijk de bereikbaarheid van de nestholte vanop de grond – voor de jongen een belangrijke rol speelt. In tegenstelling tot bv. bij een eik, biedt de gladde schors van een Beuk nauwelijks grip voor de zich oefenende jonge Boommarters. Zij kunnen daardoor of een dodelijke val maken, of zijn gewoon niet meer in staat naar boven te klimmen (en vallen ten prooi aan predatoren – o.a. loslopende honden). De rol van de Zwarte specht als directe wegbereider voor de Boommarter is dan ook enigszins te relativiseren, en dit niet alleen wegens zijn duidelijke voorkeur voor de Beuk als 'gladde' boomsoort. De spechten gaan immers, eveneens om redenen van nestbeveiliging, deze nestbomen bovendien selecteren op basis van een behoorlijke takvrije stamlenge, het ontbreken van klimopbegroeiing of van ondergroeïende jonge bomen en struiken. Voor de Boommarter komen dergelijke Beuken daarom wel in aanmerking als 'geboorteboom', maar dienen de jongen, van zodra zij actief hun omgeving beginnen te verkennen, door het marterwifje verhuisd te worden naar een andere nestholte, bv. in een eik (zoals o.m. in schitterende video-opnames van Nederlandse collega's Broekhuizen en Müskens wordt geïllustreerd). Na verloop van jaren kan uiteraard in de situatie van een nestboom van de Zwarte specht verandering komen, wanneer naburige opgroeiende bomen of struiken de bereikbaarheid van de nestholte voor de marterjongen gaan verbeteren.

Het is duidelijk dat de bosbeheerder niet bij machte is op een gerichte wijze ideale nestbomen te gaan 'produceren'. Wegens de basisvereiste inzake dimensies wordt de globale aandacht die gevraagd wordt voor 'het sparen van bomen met holtes', hier echter wel zeer pertinent. Zo maakt de Zwarte specht zeer typisch zijn nestholte in – vaak nog levende – Beuken met een minimumdiameter van 40 cm op een hoogte van acht tot twaalf meter. Dergelijke bomen verliezen onvermijdelijk aan economische (toekomst)waarde, en bezetten tegelijk door hun formaat een vrij groot volume in het bos.

Bovendien spelen ongetwijfeld nog meerdere andere factoren dan diegene die wij (menen te) kennen eveneens een rol bij de keuze van nestholtes (ook de eerder geringe acceptatiegraad van spe-

Dit boomarterwifje verhuisde haar actief wordende jongen naar een nieuwe nestholte, die gemakkelijker bereikbaar was via de langsgroeijende Douglasspar (dia: Dick Klees).

cialle 'marternestkasten' laat dit uitschijnen). Een onduidelijk aspect is bv. de verhouding tot de Bosuil, enerzijds als concurrent voor de nestholte, anderzijds als wederzijdse potentiële predator. Ook de redenen van het verhuizen van de nesten zijn niet altijd duidelijk (ruimtegebrek, door het opgroeien van de jongen, en/of het opgevuld en bevuild raken door prooiresten en keutels, temperatuurregulatie in functie van expositie naar de zon?); kennelijk is er wel een behoefte aan het voorhanden zijn van uitwijkplaatsen in de hoedanigheid van méérdere nestbomen binnen een geringe afstand.

Goede nestbomen zullen vrijwel steeds schaars zijn, zelfs in bossen die reeds geruime tijd natuurgericht beheerd werden. Wie in zijn bos reële mogelijkheden wil geven aan Boommarters zal dan ook bijzonder zuinig dienen te zijn op al deze bomen, en een zo groot mogelijk gamma ervan op stam houden. Een holle boom die vandaag niet bijzonder geschikt lijkt, kan het immers in de toekomst nog worden.

Dagrustplaatsen

Behalve aan nestbomen hebben Boommarters ook behoefte aan een goede spreiding van dagrustplaatsen. Het gedurende meerdere dagen achtereenvolgend gebruik van eenzelfde dagrustplaats lijkt eerder uitzondering dan regel. Op het eerste gezicht lijkt dit evenwel niet zo'n probleem: de marters brengen de dag vaak in 'open lucht' door, slapend op bv. één van de alom aanwezige duivennesten. Bij koud of guur weer worden echter meer besloten rustplaatsen verkozen, zoals – opnieuw – boomholtes, maar ook ondergrondse hollen (van bv. Konijn, Das of Vos); ook ruime houtstapels blijken daarvoor zeer in trek te zijn, op voorwaarde dat deze gedurende meerdere maanden – maar liefst jaren – terplaatse blijven. Precies omdat in de ecologie de meer extreme situaties (bv. inzake weersgesteldheid) vaak van cruciaal belang zijn, kan het al dan niet voorhanden zijn van een ruim aanbod van dergelijke rust- en schuilplaatsen aldus ook beperkend werken voor het voorkomen van Boommarters.

Analoog als bij Vossen, zijn besvruchten voor de volwassen Boommarters een welgekomen aanvulling op het menu, maar vormen zij voor de zelfstandig wordende jongen vaak een overlevingsrantsoen; hier het resultaat van een vossenmaaltijd framboos (dia: Rik Desmet).

Voedselaanbod

Boommarters hebben een veelzijdig menu, waarbij knaagdieren (muizen, woelmuizen, Eekhoorns), Konijnen, behoorlijk wat vogels (inclusief hun eieren), en verder allerlei bessen als vaste ingrediënten terug te vinden zijn. In 'normale' bossen, waar een behoorlijke structuurvariatie, o.m. in de hoedanigheid van een goed ontwikkelde verticale laagtheid, een rijke boomsoortengarnituur, een horizontale heterogeniteit en behoorlijk wat (staand en liggend) dood hout voorhanden is, stelt dit in principe weinig problemen. Daarbij valt te noteren, dat Boommarters hoegenaamd niet gespecialiseerd zijn op Eekhoorns als prooi-soort zoals soms wel eens gedacht wordt; wel zijn zij de enige van onze zoogdieren die in staat zijn Eekhoorns in de boomkruinen – vaak op spectaculaire wijze – te achtervolgen en te vangen.

Verder verdient het feit dat ook heel wat bessen op het menu staan enige extra aandacht. Geldt deze

voedselbron voor de adulte dieren eerder als een aanvulling (tot één derde van de voedselbehoefte in de zomer), voor de zelfstandig wordende jonge dieren betekenen zij bijwijken noch min noch meer een overlevingsrantsoen in afwachting dat zij zich verder in hun jachttechnieken hebben kunnen bekwamen. De vaststelling dat ook dat de bessen van de Amerikaanse vogelkers veelvuldig gegeten worden, hoeft daarbij geen dilemma op te leveren: waar de kers verdwijnt komt plaats voor andere soorten, zoals Bosbes. Omdat deze vervanging via spontane uitbreiding uiteraard zijn tijd nodig heeft, is het zeker aan te bevelen bosranden (zowel externe als interne – d.i. langs boswegen) voldoende open te houden zodat bv. braamsoorten (waaronder ook Framboos) tot vruchtzetting kunnen overgaan. Op de armere bodems komt wellicht ook Wilde kamperfoelie als voedselstruik in aanmerking. Op de rijkere bodems – waar de verwijdering van Amerikaanse vogelkers overigens niet zo'n ingrijpend effect zal hebben – is er uiteraard

veel meer aanbodmogelijkheid: Zoete kers, Vlier, Klimop, Bosaardbei,...

Oppervlakte

Hoger is al gesteld dat marters, als relatief grote roofdieren aan de top van de voedselpiramide, behoorlijk wat ruimte benodigen. Onderzoek met behulp van telemetrische apparatuur, o.m. in Nederland en Duitsland – overigens nog volop bezig – begint stilaan inzicht te geven in het terreingebruik van Boommarters, en vooral ook van de variatie daarbinnen.

Het sociale systeem is globaal gebaseerd op territorialiteit, zowel van de vrouwtjes onderling als van de mannetjes onderling. Het territorium van een vrouwtje is algauw van de grootte-orde van ca. 250 ha, terwijl dit bij het mannetje tenminste het dubbele is. Dit laatste overlapt daarbij het territorium van meerdere vrouwtjes. Toch kunnen ook in kleinere boscomplexen Boommarters vaste voet aan grond hebben. Uit recent Duits onderzoek blijkt bv. dat in goede boommartergebieden structuurrijke bossen vanaf ca. 40 ha regelmatig bezoek kunnen krijgen van mannetjes vanuit aanpalend groter bos, ermee min of meer verbonden via houtkanten. Onder diezelfde omstandigheden is zelfs voortplanting (één mannetje en één wijfje) mogelijk in bossen vanaf ca. 60 ha. Het is evenwel duidelijk dat, om een levensvatbare boommarterpopulatie in stand te kunnen houden, een landschappelijk boscomplex vereist is van ettelijke vierkante kilometer.

Uit hoeveel dieren zo'n levensvatbare populatie dient te bestaan is onduidelijk, en kan alleen in orde van grootte gegeven worden. Dit aantal moet – per definitie – zo groot zijn, dat de kans tot lokaal uitsterven door een samenloop van toevallige gebeurtenissen, klein is. In Amerikaans onderzoek aan de zeer nauw verwante Noordamerikaanse boommarter wordt daarbij gewag gemaakt van minimum een tweehonderdtal dieren. Dit betekent evenwel niet dat elke populatie die onder dit aantal zou gaan, onvermijdelijk gedoemd is tot uitsterven. Genoemd aantal is precies gebufferd tegen 'normale' schommelingen. De kritische grenswaarde ligt dan overeenkomstig bij ca. 30-40 dieren, waarvan een twintigtal wijfjes (cf. sociale organisatie).

De consequentie naar de terreinbeheerder toe betreft hier vooral, naast een mogelijke lange-termijndoelstelling van bosuitbreiding, het waken over het behoud dan wel de realisatie van de onderlinge 'groene' verbindingen tussen bestaande boscomplexen. Het is te verwachten, dat bredere houtsingels (met een breedte van bv. een vijftigtal meter) in dit verband veel efficiënter zullen zijn dan perceelscheidende haagjes.

Binnen deze context dient dan ook de problematiek van verkeerssterfte beschouwd te worden. Elke vitale populatie zal zich onvermijdelijk uitspreiden over een gebied dat veelvuldig door grote verkeerswegen doorsneden wordt. Zeker in Vlaanderen, met wellicht het dichtste wegennet ter wereld (!), kan dit de zaak behoorlijk lastig maken. Via de (inmiddels) 'klassieke' natuurtechnische milieubouw (NTMB), zoals afrasteringen gecombineerd met tunnels, kan daaraan wellicht slechts beperkt tegemoet gekomen worden. Zo zal elk raster dat bovenaan niet van een schrikdraad is voorzien, wellicht zonder veel aarzeling door Boommarters overklommen worden. Alternatieven kunnen eventueel gezocht worden in bovengrondse verbindingen (in hangmatstijl) tussen bomen; ook wordt gedacht bestaande overbruggingen (ten behoeve van ophanging van signalisatieborden) op een boommartervriendelijke wijze aan te passen.

Voorkomen in Vlaanderen

Wegens hun uitgesproken verborgen levenswijze is zowel de actuele status van verspreiding als de eventuele populatietrend in Vlaanderen voor de meeste marterachtigen vanouds slechts gebrekkig gekend. Om meer klaarheid te brengen in deze zaak loopt momenteel een meerjarig onderzoek aan het Instituut voor Bosbouw en Wildbeheer. Ten behoeve daarvan is o.m. het 'marternetwerk' opgericht, waarbij een groot aantal vrijwilligers meehelpt aan het centraliseren van waarnemingen en het inzamelen van verkeersslachtoffers (cf. Boskrant okt-nov '98). Dit laatste is zeer belangrijk: behalve controle op de soortdeterminatie en het verzamelen van biometrische data, levert autopsie op de ingezamelde kadavers immers ook bijzonder nuttige ecologische informatie. Bepaling van het geslacht, de leeftijd, de conditie en de voortplantingstoestand geeft informatie over de lokale

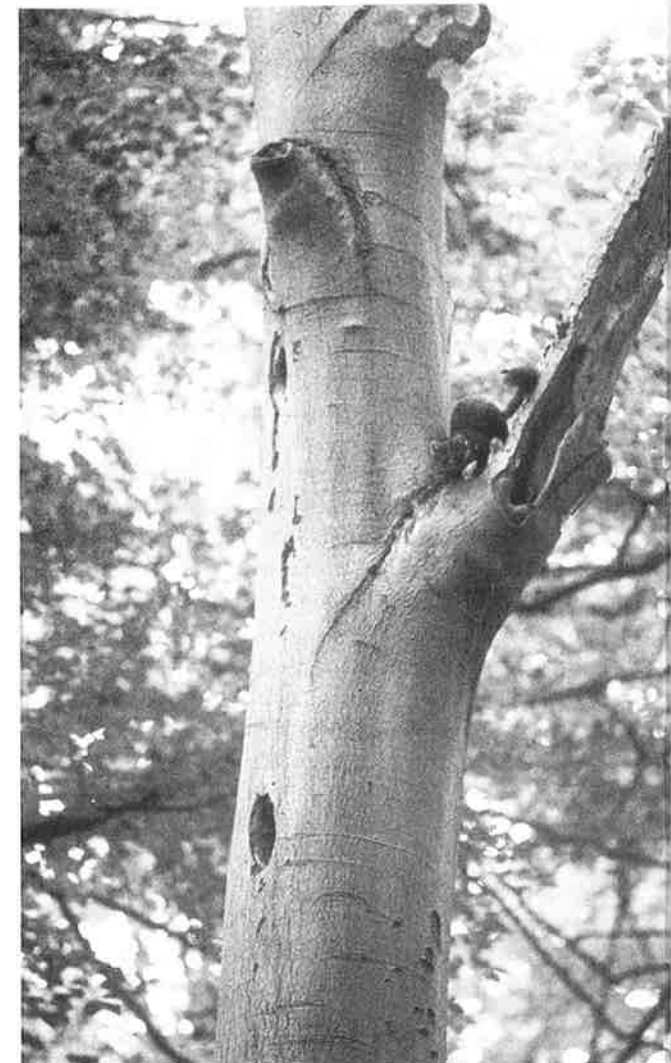
populatieopbouw en over de bindingsgraad van het dier met de vindplaats (zwerfver of gevestigd, als essentieel onderscheid). Analyse van de maaginhoud geeft een beeld van het voedselspectrum; tegelijk worden ook stalen genomen voor genetisch onderzoek (inteeft?), en voor onderzoek naar mogelijke contaminatie met toxische stoffen.

Voor wat de Boommarter betreft, kunnen we kort zijn: tot op heden werd nog geen enkel 'hard' bewijs van actueel voorkomen geleverd in de hoedanigheid van ingezamelde verkeersslachtoffers, of de vondst van een controleerbare bezette nestboom. De voorliggende data, die na kritische beoordeling overleefd zijn, betreffen niet meer dan een handvol vluchtige zichtwaarnemingen van levende dieren, vaak evenwel al minstens enkele jaren oud. Op basis daarvan kan er, met een redelijke waarschijnlijkheid, wel worden van uitgegaan dat ook nu nog hier en daar een Boommarter in Vlaanderen leeft of rondzwervt, meer bepaald en in grove lijnen uitgedrukt in de Kempen regio, in de streek van het Meerdaalwoud, en in de Voerstreek. Een grote moeilijkheid bij de interpretatie van zichtwaarnemingen door derden, is evenwel de voor de hand liggende verwarring met de Steenmarter. Deze soort, die óók in bomen klimt (beter dan gelijk welke Huiskat), is – vanouds of sinds kort – ook manifest aanwezig in elk van de genoemde regio's.

Op basis van de actueel voorliggende kennis, met o.m. ook inachtname van de beperkte aanwezigheid van de soort in de hoger genoemde Nederlandse grensprovincies Noord-Brabant en Zuid-Limburg, is het behoorlijk onwaarschijnlijk dat er in Vlaanderen momenteel nog ergens een echt levensvatbare populatie aanwezig is. Veeleer dan dit in negatieve context te plaatsen, kan verbetering in de populatietoestand van de Boommarter als een bijzondere uitdaging gelden in relatie tot de realisatie van een grote ecologische infrastructuur en het ingang doen vinden van natuurgericht bosbeheer op grote schaal.

BRONNEN

Over de Boommarter bestaat relatief zeer weinig extern raadpleegbare literatuur. Niettemin ontbreekt het de soort de laatste jaren niet aan aan-

De nestholtes van de Zwarte specht zijn de ideale geboorteplaatsen voor Boommarters (dia: Dick Klees).

dacht, o.m. in Nederland (Broekhuizen en Müskens, IBN) en Duitsland. Daarbij is reeds heel wat kennis en ervaring opgedaan – zij het dat deze voorlopig vaak nog wat speculatief blijft. Voor bovenstaande bijdrage is derhalve niet alleen geput uit de eigenlijke literatuur, maar vooral ook uit deze voortschrijdende ervaring (o.m. van de Werkgroep Boommarter Nederland binnen de Vereniging voor Zoogdierkunde en Zoogdierbescherming), en dit o.m. via deelname aan het jaarlijkse 'Internationale Martercolloquium'.

Als recente raadpleegbare literatuur kunnen volgende uitgaven worden genoemd: 'Wat doen we met de Boommarter' – uitgegeven als Wetenschappelijke Mededeling KNNV nr. 219, onder de redactie van Canters en Wijsman (1997), en verder het themanummer 'Kleine marterachtigen' van het tijdschrift 'De Levende Natuur', augustus 1998.

Koen Van Den Berge
Instituut voor Bosbouw en Wildbeheer
Gaverstraat 4
9500 Geraardsbergen

CASTANEA®

de natuur bekent kleur

De tamme kastanje behoort van nature tot Duurzaamheidsklasse II en wordt in Frankrijk reeds sinds decennia toegepast in tuinen, bossen en parken. In harmonie met het kleurenpalet van de natuur, vormt het een ideaal alternatief voor met CCA of met andere chemicaliën geïmpregneerd hout. Zonder zorgen voor opname via de huid van arseen of voor toxiciteit naar hogere planten. **ZONDER ONGEZOND KLEURTJE**

palen, afsluitingen (fencing), antiparkeerpalen, slagbomen,

boomsteunpalen, poortjes, banken, hekken, terrasplanken

uit kastanjehout, van nature bestand tegen schimmel en vocht

en aan uiterst competitieve prijzen

ecomat

Voor vrijblijvende informatie en offerte:
E. Vermeulenstraat 82,
2980 St-Antonius-Zoersel
Tel.: 03/384 19 07 - Fax: 03/385 08 41

N.V. Vereecke - De Cleene

Boomkwekerijen
Langendam 59,
B-9940 Evergem (Sleidinge)
Tel.: 09/357 52 62
Fax: 09/357 65 77

Uw adres voor al uw:

**Bos- en Haagplantsoen
en Sierplanten**

In groot sortiment, 50 ha. produktie

Rhodesgoed opnieuw vijf hectare groter

De Vlaamse Bosbouwvereniging organiseerde dit jaar voor de vierde maal een educatieve bosplantactie in het Rhodesgoed in opdracht van het gemeentebestuur van Izegem i.s.m. de houtvesterij West-Vlaanderen. Hierdoor konden reeds een duizendtal kinderen meehelpen aan de realisatie van een uniek bosuitbreidingsproject in West-Vlaanderen. De kans dat ze hier later ook zelf nog zullen wandelen en zich er gaan ontspannen is niet denkbeeldig want veel andere mogelijkheden biedt het arrondissement Roeselare niet. Als we het voorliggende ontwerp van de gewestplanwijziging er op naslaan dan stellen we jammer genoeg vast dat de inwoners van de regio ook in de toekomst op weinig groen moeten rekenen. Laat ons hopen dat de bosplantacties van vandaag zullen bijdragen tot meer bosvriendelijke beleidsopties bij de politici van morgen. Volgend jaar zal de V.B.V. opnieuw present zijn voor een feestelijke lustrumaanplanting.

Eerste Vlaamse CO₂-bos wordt in 1999 geplant!

In de vorige Boskranten kon je reeds uitgebreid kennis maken met het CO₂-bebossingsproject. De Limburgse intercommunale Regionale Milieuzorg wil alvast een deel van de CO₂ die door hun verbrandingsinstallatie aan de atmosfeer wordt vrijgegeven opnieuw capteren in hout. Hierdoor wordt dit bedrijf één van de voorlopers om de bosuitbreidingsplannen van de conferentie in Kyoto ook op het terrein waar te maken. De afvalintercommunale sloot een overeenkomst af met de Vlaamse Bosbouwvereniging om de bosuitbreidingsplannen op het terrein waar te maken. Bij het ter perse gaan van deze Boskrant zitten diverse aankoopdossiers in een eindfase. Het staat nu dus vast dat het eerste CO₂-bos volgend jaar wordt aangeplant. De aanleg van dit bos belooft een groots plantfeest te worden waaraan we een verenigingsweekend willen koppelen. Een studiedag omtrent de rol van het bos in de koolstofcyclus staat geprogrammeerd in het voorjaar. Meer details in de volgende Boskrant.

Nieuwe eindredactie werkt aan kwaliteit

Wie de vereniging reeds jaren volgt kon ook heel wat evolutie vaststellen in de uitgave van de Boskrant. Jaar na jaar verbeterde de kwaliteit van het tijdschrift. Zowel qua layout als inhoud werden de beschikbare bladzijden steeds beter ingevuld. Eén constante, de Boskrant en de Groene Band worden volledig samengesteld door leden die vrijwillig hun tijd ter beschikking stellen. Dit jaar trad er een nieuwe eindredactie-generatie aan. Ze worden ondersteund door vaste waarde Danny Maddelein. Het nieuwe team is er tijdens zijn eerste jaar alvast in geslaagd om de kwaliteit van onze tijdschriften verder op te krikken. Daar is heel wat tijd en energie in gekropen. Daarom heeft de verspreiding van onze tijdschriften enige vertraging opgelopen. Wij vragen hiervoor begrip. De eindredactie zet alles in het werk om de vertragingen in 1999 volledig weg te werken. We hopen alvast dat de bosinfo die we dit jaar in onze tijdschriften brengen zal resulteren in vele uren leesplezier.

De werkgroepen van de Vlaamse Bosbouwvereniging

De werkgroepen van de Vlaamse Bosbouwvereniging bestaan nu twee jaar. Ze vormen de motor van onze vereniging. De werkgroepen komen regelmatig samen om verenigingsactiviteiten of excursies te organiseren, om standpunten voor te bereiden, projecten uit te werken enz. Elke werkgroep bruist van activiteit en daarom is het niet steeds mogelijk om alle leden tijdig op de hoogte te houden via de Boskrant. Wie interesse heeft in een werkgroep kan zijn coördinaten opgeven aan het V.B.V.-secretariaat. Via e-mail, fax of post (naar keuze) ontvang je dan alle uitnodigingen en verslagen van de werkgroepen die je wenst op te volgen.

Werkgroep-activiteiten

1. Beleid

Deze werkgroep stippelt het beleidswerk uit van de vereniging. Ze legde de basis voor het moratorium op ontbossing. Vooral met de standpunten inzake bosuitbreiding en de aanleg van stadsrandbossen bereikte de werkgroep vaak de media. De twee bosmemoranda die de werkgroep uitbracht vonden veel weerklank bij pers en politiek.

Momenteel werkt "Beleid" ons eisenpakket voor in het licht van de nakende verkiezingsstrijd. Heb je zelf verwachtingen t.a.v. de bospolitiek van de verschillende partijen in Vlaanderen. Sluit dan aan bij deze werkgroep. Hier weet je zeker dat jouw stem wordt gehoord.

De werkgroep beleid concretiseert dit jaar de inhoud van het thema van de Algemene Vergadering (zaterdag 27 februari). Tijdens deze algemene vergadering zullen we nagaan welke rol de bossector in het middenveld kan vertolken.

2. Recreatie

De werkgroep Recreatie is gekend om zijn activiteiten naar het brede publiek of naar een specifieke groep bosgebruikers. Zo kent elk V.B.V.-lid de werkgroep dankzij de fel gesmaakte Zomerboskrant. Dit product moet de vele boeiende aspecten van het bos voor iedereen in Vlaanderen toegankelijk maken. Dit jaar volgt alvast editie twee. De

vlotte samenwerking met de jeugdsector werd bekroond door een heus protocol onder auspiciën van de minister van Leefmilieu. De 20ste editie van de Week van het Bos vond zijn inspiratie in de realisaties van deze werkgroep.

De werkgroep recreatie is volop bezig met de realisatie van de tweede zomerboskrant. Bovendien is de werkgroep op zoek naar wegen om nieuwe doelgroepen (ruiters, joggers, mountainbikers enz.) aan te spreken om hun bosgebruik in overeenstemming te brengen met de doelstellingen van een duurzaam bosbeheer. Ben je zelf zo'n fervente bosgebruiker, heb je zin om mee te helpen bij de samenstelling van een zomerzoektocht of heb je interesse in bosrecreatie contacteer dan het V.B.V.-secretariaat.

3. Pro Silva

Onze jongste werkgroep werd opgericht i.s.m. de voortrekkers van Pro Silva Vlaanderen. Sindsdien wordt de Boskrant verrijkt met een reeks artikelen die de relatie legt tussen bosbeheer en biodiversiteit. Misschien nam u wel deel aan de beheersdiscussies tijdens de actieve excursies op de Hoge Mouw in Kasterlee of in het Oost-Vlaamse Heidebos. De Pro Silva-principes voor natuurgetrouwe bosbouw zijn bij heel wat bosbeheerders gekend. De werkgroep stelde nu een uitgebreid advies op inzake de criteria voor een duurzaam bosbeheer.

Ook volgend jaar volgt Pro Silva het FSC-certificeringsdebat op de voet. Pro Silva zal in 1999 meewerken aan het aanplantingsplan van het eerste Vlaamse CO₂-bos. Momenteel wordt een excursie voorbereid die helemaal in het teken staat van bosexploitatie. Wens je op de hoogte te blijven neem dan contact op met het VBV-secretariaat.

4. Tropisch Bos

Het aantal leden dat interesse heeft in Tropisch Bos is zo groot dat niet zelden tijdelijke subwerkgroepen worden samengesteld. Vlaamse bosbouwers die in de Tropen actief zijn stellen regelmatig hun projecten voor aan de werkgroep. O.m. bosprojecten uit Nepal, China, Nicaragua, Indonesië en Zaïre werden reeds voorgesteld. De werkgroep groeide uit tot een ontmoetingsplaats van allen die interesse hebben in het Tropisch Bos. Eén maal per jaar swingt de werkgroep het uit tijdens de

Werkgroep recreatie: wankel evenwicht tussen natuur en ontspanning.

Tropisch Bosfuif. De opbrengst wordt geschonken aan het project Los Heliconias in Costa Rica. Lokale landbouwers slagen er in om via een ecotoeristisch project een waardevol stuk nevelwoud te beschermen. Ook volgend jaar wordt er een Tropisch Bosfuif georganiseerd. Deze fuif gaat door op 19 februari in zaal Albatros (vlakbij de Oude Markt) in Leuven. Maar deze werkgroep heeft nog heel wat meer in petto. Op zaterdag 20 maart organiseert men de eerste Vlaamse Agroforestry studiedag. Op vrijdag 23 mei organiseert de werkgroep een info-avond i.v.m. agro-forestry in Nepal i.s.m. vzw Econepal. Wens je mee te helpen bij de uitwerking van deze activiteiten geef dan een seintje aan het V.B.V.-secretariaat.

5. Actie

Als deze werkgroep in actie treedt dan kan je er donder op zeggen dat de kranten en nieuwsberichten de volgende dag bol staan over het bos en de activiteiten van de vereniging. De acties om het behoud van het bos in de gemeente Lummen en voor de aanleg van het stadsbos Kortrijk zijn de

hoogtepunten van deze werkgroep.

Ook volgend jaar zal de werkgroep actie in het nieuws verschijnen. Momenteel worden er ludieke acties voorbereid om onze eisen inzake bosbehoud en bosuitbreiding kracht bij te zetten. Wie creatieve ideeën heeft om mediatieke manifestaties uit te werken of wie zin heeft om mee actie te voeren kan contact opnemen met het V.B.V.-secretariaat. We houden je op de hoogte van al de activiteiten van deze werkgroep.

Agenda

Noteer nu alvast enkele data in jouw agenda. Meer details over de activiteiten vind je in de volgende Boskrant. Ook de excursiekalender is dan ter beschikking.

- **19 februari:** fuif Tropisch Bos in Leuven;
- **27 februari:** algemene Vergadering;
- **4 maart:** studiedag CO₂-bossen;
- **20 maart:** studiedag agroforestry;
- **23 april:** Nepal-avond.

Tropisch bos (dia: Bernard Van Elegem)

Herabonneer

Door uw lidmaatschap te verlengen blijf je op de hoogte van de diverse activiteiten van de werkgroepen, kan je deelnemen aan onze excursies en de studiereis. Bovendien steun je de werking van de V.B.V.-werkgroepen. Uw lidmaatschap geeft ons mogelijkheden om een beter bosbeleid af te dwingen.

Bovendien ontvang je dankzij onze tijdschriften opnieuw een jaar lang alle recente informatie over het bos in Vlaanderen en ver daarbuiten.

Uw lidmaatschap verlengen kan op drie manieren: Boskrant + Groene Band 650 frank; Boskrant 550 frank. Studenten betalen slechts 350 frank.

Bedrag over te maken op bankrekeningnummer 448-3605351-56 of via bijgevoegd overschrijvingsformulier.

Tweede Fuif Tropisch Bos

Op vrijdag 19 februari fuift de vereniging voor de tweede maal. De opbrengst gaat integraal naar ons project ter bescherming van het Tropisch bos in Costa Rica.

Net als vorig jaar wordt dit een swingende avond waarbij je zowat iedereen die in Vlaanderen begaan is met de bescherming van het Tropisch woud kan ontmoeten.

De fuif gaat door in zaal Albatros te Leuven (Brusselsestraat – vlakbij Oude Markt).

(Steun)kaarten zijn te bekomen aan 150 frank bij de Vlaamse Bosbouwvereniging. Bankrekening 448-3605351-56 (met vermelding Costa Rica). Kassa 200 frank.

Sectordag bosarbeid zondag 18 oktober 1998

WILLY VERBEKE, EBG

Het was allicht één van de eerste keren dat een dergelijke organisatie plaatsvond: een goeie honderd aanwezigen die meer dan 50 Vlaamse bedrijven vertegenwoordigden actief in het bosbeheer. De aankondiging was dan ook zeer selectief gebeurd: meer dan 200 bedrijven waren direct aangeschreven, verder via houtverkopen, persoonlijke contacten van Afdeling Bos & Groen en mond aan mond reclame. Als locatie werd de grote zaal van Horteco-Vilvoorde uitgekozen, de school waar een zevende jaar beroepsonderwijs bosbouw wordt ingericht. De organisatie berustte bij Fedemar, de Belgische vereniging van bosexploitanten, en het Educatief Bosbouwcentrum Groenendaal (geselecteerd als Steunpunt Arbeid en Milieu door de Koning Boudewijnstichting). Als aanleiding voor deze manifestatie was er het begin van de onderzoeksovereenkomst tussen Bos & Groen en een vijftal bosbouworganisaties omtrent de erkenningsregeling van bosexploitatiebedrijven. De gesprekken werden in goede banen geleid door dagvoorzitter en bosexpert Gert Van De Genachte.

Wim Buysse van Bos & Groen schetste een zeer somber beeld van de Vlaamse bosexploitatie-sector. Het beroep is in zekere zin aan het teloorgaan en dat uit zich ook in een grotere schade in het bos. De belangrijkste reden is evident: Een kubieke meter hout uit de domeinbossen bracht in 1952, in vaste prijzen, driemaal meer op dan vandaag, terwijl de loonkosten toen driemaal lager lagen. De houtmarkt is veel internationaler geworden, wat voor onze bosexploitanten een verhoogde concurrentie betekent, in een bosbouwsector die in andere landen veel beter georganiseerd en groter is. In de houtkolom wordt de marktdruk ook het sterkst afgeschoven naar beneden toe, in de praktijk dus onder andere op de bosexploitant. Bedrijfseigen werknemers werden vervangen door kleine zelfstandige onderaannemers, gelegenheidswerkers en ook zwartwerk. Het gebruikte materieel verouderd en is vaak niet aangepast aan de specifieke bossituatie waar het wordt ingezet. Daar komt dan een grotere maatschappelijke aandacht

bovenop voor de ecologische functie van het bos, zodat aan de bosexploitant hogere eisen gesteld worden wat de zorgvuldigheid van het werk betreft.

De sector en de overheid zoeken naar uitwegen uit deze slechte situatie. Afdeling Bos & Groen wil enkel nog erkende bedrijven toelaten op de houtverkopen en in de openbare bossen. Allicht zullen een aantal privé-boseigenaars dit systeem overnemen. Als compensatie tegenover deze sanerende maatregel moet dan een wezenlijke steun georganiseerd worden voor de erkende bosexploitanten. Over de erkenningsmodaliteiten en de steunmaatregelen moet met de sector onderhandeld worden en hoger vermelde studieopdracht moet dit overleg inhoudelijk ondersteunen. Tegen volgende zomer worden de resultaten verwacht. Als steunmaatregelen wordt gedacht aan investeringssubsidies, een vormingsaanbod, tewerkstellingsmaatregelen en interventies die de efficiëntie en de rendabiliteit kunnen verhogen.

Slechts een minderheid van de aanwezigen was lid van Fedemar, dat nu eenmaal veel sterker staat in Wallonië. Roland Goossens nam als ondervoorzitter het woord namens deze federatie en putte uit zijn rijke praktijkervaring, daarbij de nadruk leggend op arbeidsveiligheid, sociale wetgeving en eerlijke concurrentie. Voor de erkenningsregeling geldt als model een gelijkaardig systeem in de bouwsector. Iedere boswerker zal een sociaal statuut moeten hebben, ook de "postbode" zal officieel een zelfstandige in bijberoep zijn met een verplichte verzekering tegen ongevallen en tegenover derden. Degelijkheid en vakbekwaamheid, eerlijkheid en correcte betalingen dienen beloond. Het voorgestelde systeem is niet noodzakelijk een extra hoeveelheid administratie: in plaats van met uitgebreide lastenboeken en exploitatievoorwaarden kan er dan gewerkt worden met bona fide exploitanten die erkend zijn.

Wat de erkenning betreft zal er gestart worden zoals met het rijbewijs: iedereen wordt in eerste instantie erkend. De erkenning zal afgeleverd worden door een instantie die beheerd wordt door een paritair comité bestaande uit vertegenwoordigers van Bos & Groen en de beroepsfederaties. De erkenning geldt zowel voor de houtkoper als de houthakker als voor iedereen die in het bos komt

werken. Bij inbreuk kan een klacht ingediend worden bij een erkenningsinstelling, die beslist over het al dan niet intrekken van de erkenning. Een beroep tegen de intrekking is mogelijk. De erkenning kan opnieuw aangevraagd worden, mits te voldoen aan essentiële voorwaarden, onder andere het bewijs leveren dat men een bosbouwtechnische opleiding heeft gevolgd.

Een Nederlandse cabaretgroep, de "arborignals" zorgde voor een toepasselijke humoristische noot, waarna de sectordag de tewerkstellingsmogelijkheden behandelde. Connie Van Keer van het Plaatselijk werkgelegenheidsagentschap Vilvoorde belichtte de mogelijkheden via de activering van de werkloosheidsuitkering of Smet-banen, waar zeker mogelijkheden liggen voor bosbedrijven. Sinds de datum van de sectordag is het trouwens nog interessanter geworden aangezien het aantal toegelaten activiteiten voor deze gesubsidieerde werknemers uitgebreid is. Geïnteresseerden kunnen steeds contact opnemen met ondergetekende op het Educatief Bosbouwcentrum Groenendaal. Daarnaast werd ook nog informatie gegeven over andere tewerkstellingsmaatregelen zoals het werkervaringsplan voor privé-bedrijven van de Vlaamse gemeenschap, waarin wel geld voorzien is voor opleiding en dat alle activiteiten van het bedrijf kan omvatten.

Geert Bruynseels legde vervolgens de opleidingsmogelijkheden uit, aanwezig op het Educatief Bosbouwcentrum, waarna Vic Theuns van Strategisch Plan Kempen een project toelichtte rond tewerkstelling via interimarbeid. Het Bosuitbatingfonds dat veiligheidsuitrusting en werkkledij ter beschikking stelt van de bosarbeiders had een hele collectie meegebracht, die ze ook op het terrein tot bij de werknemers gaan uitdelen. Veiligheidskledij zal trouwens in de toekomst meer verplichtend gemaakt worden. Roger Bries van het Bosuitbatingfonds belichtte de arbeidsveiligheid en de wetgeving hieromtrent in de bosbouwsector.

Het Nederlandse Innovatie- en Praktijkcentrum verzorgde een aantal demonstraties op het terrein van de school. Zo probeerde men een veiligheidsbroek in stukken te zagen, wat toch soms akelig goed lukte. Veiligheidskettingen en milieuvriendelijke (benzeenarme) brandstof werden gedemonstreerd. Het meest spectaculaire was de lier

met afstandsbediening, waarmee minder bodemschade in het bos kan gerealiseerd worden. De bosarbeider trekt de kabel tot bij de boom in kwestie en kan dan vanuit het bos de boom laten trekken naar de traktor toe, zonder dat hijzelf terug naar de traktor moet. Op het traject van de stam kunnen dan hulpmiddelen aangebracht worden om schade aan de blijvende bomen uit te sluiten.

Tijdens deze dag werd ook in opdracht van Bos & Groen een bevraging uitgevoerd bij werknemers en bedrijven in de sector omtrent de nieuwe erkenningsregeling, de sectordag en opleidingsmogelijkheden; kwestie van door individuele gesprekken te weten te komen wat de betrokkenen juist denken. Tot slot werd er nog aardig wat nagekaart bij een glaasje bier en bergen broodjes. Vele deelnemers namen op deze dag een afwachting houding aan. Het is dan ook duidelijk dat dit slechts een begin is. De komende maanden en jaren zullen er nog sectordagen georganiseerd worden in de hoop dat we allen samen een verbetering van de situatie kunnen verkrijgen. Er is nog veel werk in het bos.

Hoe verliep de publieke consultatie i.v.m. de Belgische criteria Duurzaam Bosbeheer?

Onder het motto – Bent u nog mee? – geven we eerst een heel kort overzicht van de stand van zaken in het FSC-debat. Een Belgische FSC-stuurgroep is onder impuls van het Wereldnatuurfonds (WWF) reeds geruime tijd op zoek naar een consensus om criteria op te stellen ter beoordeling van de kwaliteit van het bosbeheer. Om een zo breed mogelijk draagvlak te bekomen is de stuurgroep heel ruim samengesteld. Vertegenwoordigers uit de bossector en de houtkolom, privé-boseigenaars, natuurbewoudsbewegingen en o.m. ook vakorganisaties zijn opgenomen in de stuurgroep. Na lange debatten besluit de Koninklijke Belgische Bosbouwmaatschappij (KBBM) het forum te verlaten. De stuurgroep werkt desalniettemin achter de schermen rustig verder aan hun set criteria. De meeste bosbouwers kunnen zich ondertussen verlustigen aan de scheldkanonnades waarmee KBBM

en WWF elkaar bestoken (cfr. Boskrant 5; 1997 en Boskrant 1; 1998 verslag n.a.v. debatavond over certificering te Gent en FSC versus Helsinki).

Onder impuls van een resolutie van Vera Dua die in het Vlaams parlement werd goedgekeurd en die het gebruik van gelabeld hout door overheden moet verplichten, wordt in de schoot van de MINA-raad een nieuwe werkgroep samengesteld. Deze werkgroep is veel minder omvangrijk en slaagt er in om vrij snel een set criteria duurzaam bosbeheer samen te stellen. Deze set criteria wordt door de voltallige MINA-raad als officieel advies overgemaakt aan het Vlaams parlement. Ondertussen besluit de Belgische FSC-stuurgroep om hun eigen set criteria opzij te schuiven en de MINA-raad criteria ook als FSC-criteria te hanteren. Dit heeft het voordeel dat er slechts één set meer voorop staat. Deze FSC-criteria moeten volgens internationale richtlijnen aan een openbaar onderzoek worden onderworpen. Deze taak wordt in Vlaanderen toevertrouwd aan het Educatief Bosbouwcentrum Groenendaal. In Wallonië coördineert het W.W.F. zelf de publieke consultatie. Het E.B.G. zet in korte tijd een informatiecampagne op naar de vertegenwoordigers uit de meest relevante sectoren. De criteria zijn gedurende twee maanden ook te zien op maar liefst drie websites. Ondertussen is het openbaar onderzoek afgelopen en de eerste resultaten geven wij graag mee in de Boskrant.

Vijfenvijftig personen, instellingen of verenigingen hebben hun reactie ingestuurd. De verdeling van de reacties over de verschillende sectoren is de volgende: 45% van de respondenten is zelf privé-boseigenaar of reageert uit naam van een privé-boseigenaar, 15 % is afkomstig van coördinatoren of leden van bosgroepen, 4 reacties van studie- of adviesbureaus (7 %), 1 bosbouworganisatie, 1 individueel ingenieur, twee bosexploitanten, één reactie vanuit de sector jacht, houtverwerkende nijverheid 1, landbouw 1, 3 natuur- en milieuorganisaties, 3 reacties vanwege personen werkzaam voor hogere overheden en 2 wetenschappelijke instellingen. Van de Vlaamse Hoge raad voor Natuurbewoud en de Hoge Jachtraad werd geen reactie genoteerd omdat zij niet tijdig een volgende zitting hadden ofwel niet meer rechtsgeldig konden samenkomen.

De beperkte consultatieperiode was dan ook een basiskritiek op het openbaar onderzoek. Ook de publiciteit rond de consultatie werd te beperkt bevonden. Het was vooral de onduidelijkheid en de verwarring die ontstond door de manier waarop de consultatie werd aangepakt die op onbegrip werd onthaald. Zo was de verhouding tussen de criteria van de Mina-raad en de FSC-criteria onduidelijk. Dat een aantal leden van de Mina-raad een tekst ter goedkeuring voorgeschiedt kreeg die ze daags voordien tijdens de zitting reeds hadden goedgekeurd (zie boven) lokte reacties uit.

36% van de deelnemers reageerde op de duurzaamheidscriteria betreffende het waarborgen van de socio-culturele functies, vooral dan op de FSC-criteria 1 en 4 (aandacht voor socio-culturele functies en voor recreatieve en cultuurhistorische elementen). 80% reageerde op de duurzaamheidscriteria betreffende het waarborgen van de productie- en economische functies. Meeste reactie kwam er op de FSC-criteria 6, 9 en 11 (behoud van bos en standplaatskwaliteit, voorkeur voor kleinschalige kappingen en voorkeur voor lange bedrijfstijden). 69 % reageerde op de duurzaamheidscriteria inzake het behoud en de bescherming van het milieu, voornamelijk op FSC14, 17 en 18 (zorgplicht voor het milieu, voorkeur voor biologische en milieuvriendelijke bestrijdingsmiddelen en tegengaan van verdroging). 73% had opmerkingen bij de duurzaamheidscriteria betreffende het behoud en de bevordering van de biodiversiteit en hier lokten FSC 21, 22 en 24 (ontwikkeling van waardevolle biotopen, voorkeur voor inheemse en standplaatsgeschikte boomsoorten en aandacht voor dood hout en oude bomen) het meeste reactie uit. Tot slot reageerde 60% van de deelnemers aan de consultatie op de criteria inzake het gebruik en het opstellen van bosbeheersinstrumenten, waarbij het criterium 'gebruik van een uitgebreid beheersplan' (FSC 26) zwaar onder vuur lag.

Als men binnen de FSC-stuurgroep werkelijk rekening zal houden met de inhoudelijke opmerkingen uit het publiek debat dan moet men de criteria aanpassen zodat we opnieuw twee sets van criteria inzake duurzaam bosbeheer bekomen. Het komt aan het Vlaams parlement toe om de criteria inzake duurzaam bosbeheer volgens de resolutie van Vera Dua vast te stellen. Het valt te verwach-

ten dat ze de Minaraad hierin zal volgen. Als het parlement nu ook de opmerkingen uit de publieke consultatie rond de FSC-criteria verwerkt dan beschikken we uiteindelijk misschien toch nog over één set criteria.

Pro Silva Vlaanderen werkte een gedetailleerd verenigingsstandpunt uit. Hierin steunen ze de tekst die voorligt. Toch werden nog een hele reeks suggesties aangeboden om de voorliggende criteria tekstueel en inhoudelijk te verbeteren. Wie interesse heeft in het verenigingsstandpunt kan de volledige tekst aanvragen op het V.B.V.-secretariaat (09/252.21.13). Ook de Mina-raadteksten kunnen hier aangevraagd worden.

Tom Embo

Groene Peper "Vlaams Decreet op het Natuurbehoud. Tekst en uitleg"

De reeks Groene Pepers is opgezet om bruikbare informatie te verspreiden over natuur en beleid, voor iedereen die meer wil weten over de achtergronden en de concrete inhoud van het beleid. De reeks vormt een aanvulling op de actuele berichten en de populaire verslagen die verschijnen in het tijdschrift De Wielewaal en in Wielewaal Bestuurscontacten. In de recente groene Peper wordt ingegaan op de achtergronden, inhoud en betekenis van het nieuw Vlaams decreet op het natuurbehoud.

Tevens is de integrale tekst van het decreet opgenomen met de officiële commentaren uit de memorie van toelichting, de verantwoording bij de amendementen en de besprekingen in het parlement. Een afsluitende index helpt bij het opzoekingswerk. De Groene Peper kost 125 frank (+verzendingskosten).

Exemplaren kunnen besteld worden bij Peter Sterckens (Wielewaalhuis 014/41 22 52).

Nieuwe Flora

Door zijn volledigheid en geografische reikwijdte is de Flora van België de ideale gids voor eenieder die belangstelling heeft voor het floristisch erg gevarieerde gebied tussen de Biesbosch en de Argonne en tussen de Boulonnais en de West-Eifel.

Vergeleken met de vorige uitgave, is het aantal behandelde planten in deze derde druk flink toegenomen. Diverse soorten zijn opnieuw opgenomen of worden nu uitgebreider behandeld. Ook het aantal beknopt gesignaleerde of beschreven adventieven is aanzienlijk uitgebreid. Bijzondere zorg is besteed aan het verwerken van de recentste taxonomische opvattingen en het actualiseren van de verspreidingsgegevens. Een internationaal gewaardeerd punt is de aandacht voor hybriden en voor ondersoorten en variëteiten.

De tekst van de derde Nederlandstalige uitgave is een nieuwe, grondig herwerkte en aangevulde vertaling van de vierde Franstalige uitgave.

Je kan hem bestellen bij de Nationale Plantentuin van België, Domein van Bouchout, 1860 Meise. Tel 02/269 39 05, fax 02/270 15 67 email: sales@br.fgov.be. Hij kost 1780 frank + 100 frank verzendingskosten.